

การคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุในคดีอาญา
ศึกษากรณี ชั้นสอบสวนคดีและชั้นสั่งคดี
Protection of the elderly on criminal cases
Case study, investigative and prosecutor

Worakan Kongsuk¹, จิตรดารมย์ รัตน์วุฒิ²
วรกานต์ คงสุข¹, Jitdarom Rattanawut²

1 นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โทร. 0-7791-3333 โทรสาร 0-7791-3348 อีเมล 62052538108@student.sru.ac.th

2 อาจารย์ประจำหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โทร. 0-7791-3333 โทรสาร 0-7791-3348 อีเมล lawman077355623@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับหลักประกันสิทธิผู้สูงอายุ โดยศึกษามาตรการกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาผู้สูงอายุในชั้นสอบสวนคดีและชั้นสั่งคดี เพื่อเสนอแนวทางการคุ้มครองสิทธิในการดำเนินคดีอาญาแก่ผู้สูงอายุของประเทศไทย ด้วยการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพจากเอกสาร จากการศึกษาพบว่าแนวคิดเกี่ยวกับหลักประกันสิทธิผู้สูงอายุ ถูกบรรจุให้อยู่ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ในข้อ 2 และข้อ 7 สำหรับประเด็นความคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุของประเทศสหรัฐอเมริกา ในชั้นสอบสวนคดีกำหนดให้มีมาตรการการนำตัวผู้ต้องหาสูงอายุส่งศูนย์บำบัดทางจิตเมื่อพบว่ามีสภาวะทางจิตใจ หรือปรากฏความหลงใหลทางสติแทนการส่งตัวไปกักขัง ส่วนในชั้นสั่งคดี กำหนดให้พนักงานอัยการสามารถนำมาตรการการชะลอการฟ้องคดีมาใช้แก่ผู้กระทำผิดสูงอายุได้ในกรณีของประเทศญี่ปุ่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37 ได้รับรองสิทธิการมีทนายความให้แก่ผู้สูงอายุที่ตกเป็นจำเลยซึ่งมีอายุมากกว่า 70 ปี และไม่สามารถได้ยินหรือพูด หรือมีความน่าเชื่อถือว่าจำเลยวิกลจริต หรือมีความสามารถที่บกพร่อง ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ ในชั้นสอบสวนคดี ควรเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในหมวดการสอบสวนคดี ในมาตรา 133 จัตวา เพื่อให้มี (1) มาตรการการนำตัวผู้ต้องหาสูงอายุส่งศูนย์บำบัดทางจิตแทนการกักขัง (2) มาตรการสิทธิการมีทนายความของผู้ต้องหาสูงอายุในชั้นสอบสวนคดีตามแบบอย่างที่มีการบังคับใช้ในประเทศญี่ปุ่น และ (3) ในชั้นสั่งคดี ควรเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143/1 เพื่อให้มีมาตรการชะลอการฟ้องคดีให้แก่ผู้กระทำผิดสูงอายุในชั้นสั่งคดีตามแบบอย่างของประเทศสหรัฐอเมริกา

คำสำคัญ : ผู้สูงอายุ คดีอาญา การคุ้มครองสิทธิ

Abstract

The objectives of this study were as follows to explore the concept of insurance protection for the rights of the elderly to examine legal measures that are relevant to the proceedings and adjudication of criminal cases involving the criminal prosecution of the elderly at the investigation and adjudication stages and propose guidelines for protecting the rights of the elderly throughout the investigation and adjudication stages of criminal cases in Thailand. Conducting The qualitative research was conducted by using documents. From the study, it was found that the concept of insurance protection for the rights of the elderly the aforementioned principles were significantly incorporated into the Universal Declaration of Human Rights, specifically in Articles 2 and 7. In the United States, at the apprehension level, law enforcement officers were required to undergo training on basic assistance and handling techniques for the elderly according to psychological principles. At the investigation stage, there was measures to bring the elderly to a mental treatment center. When the police officers encountered an elderly offender who exhibited mental instability or a state of confusion instead of sending them to detention. At the prosecuting attorney's opportunity to employ measures to suspend the legal proceedings against the wrongdoer in the court of law especially concerning offenses related to property. In Japan, it was accepted to be used with criminal acts of the elderly as well. It was certified in the Criminal Procedure Code, Article 37 it is recognized that the elderly persons under guardianship, were over 70 years old, and were unable to hear, speak, or are deemed to have diminished mental capacity or disabilities, were provided with certain guarantees and protections in the consideration of criminal offenses. The researcher therefore suggested the following: At the investigation stage. the Criminal Procedure Code should be added specifically to the Chapter on Case Investigation, Section 133 Fourth. It can provide (1) Measures for taking elderly accused persons to a mental treatment center instead of detention (2) Measures for the right to have an elderly accused's lawyer at the investigation level, in accordance with the precedent that is currently in force in Japan, and (3) It is advisable to consider adding specific provisions, such as Article 143/1, to the Criminal Procedure Code to allow for the implementation of measures to suspend prosecution for the elderly offenders at the trial stage, following the model of the United States.

Keywords : Elderly persons, Criminal Cases, Right Protection

บทนำ

ในกระแสสังคมโลกปัจจุบัน จะมีการกล่าวถึงสภาวะการณ์ “สังคมสูงอายุ (Aged Society)” อย่างกว้างขวาง ซึ่งการให้ความสำคัญต่อสังคมผู้สูงอายุนี้ หลาย ๆ ประเทศได้เตรียมความพร้อมไปถึงระดับเป็นวาระที่จะต้องมีนโยบายเพื่อการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ไม่ว่าจะในมิติการสาธารณสุข มิติตลาดงานและการจัดหาแรงงานทดแทน มิติการการเงินการคลัง และรวมถึงมิติกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและปัญหาอาชญากรรม ทั้งนี้ ภายใต้อำนาจขององค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) ประมาณการณ์ว่าในช่วงปี ค.ศ. 2001-2010 จะเป็นทศวรรษแห่งผู้สูงอายุ โดยโลกต้องเผชิญการย่างก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งองค์การสหประชาชาติกำหนดกรอบการพิจารณาขึ้นว่า ประเทศใดก็ตามที่มีประชากรอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปในสัดส่วนเกินร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศ จะถือกันว่าประเทศนั้น ได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และจะถือเป็น "สังคมผู้สูงอายุเต็มรูปแบบ" (Complete Aged Society) เมื่อสัดส่วนประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้นถึงสัดส่วนร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ

กรณีสถานการณ์ของประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Ageing Society) มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 โดยข้อมูลการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย คาดการณ์ว่า พ.ศ. 2547 จะมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปต่อประชากรทั้งหมดทุกช่วงอายุคิดเป็นร้อยละ 10.20 ขณะที่สถิติของสำนักงานสถิติแห่งชาติ แสดงให้เห็นถึงประชากรของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2553 มีประชากรสูงอายุถึงร้อยละ 11.5 หรือประมาณ 7 ล้านคนของประชากรทั้งประเทศ นอกจากนี้ มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.) ก็ได้อ้างอิงผลการคาดประมาณประชากรของประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2543 - พ.ศ. 2573 ว่า ในปี พ.ศ. 2568 ประเทศไทย จะมีผู้สูงอายุราว 14.4 ล้านคน กล่าวคือ คิดเป็นร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ อันจะเข้าสู่เงื่อนไขความเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Complete Aged Society) โดยจะไต่ระดับไปถึง “สังคมสูงอายุระดับสุดยอด” (Super Aged Society) ภายในอีกสิบปีต่อจากนี้ คือ ในปี พ.ศ. 2578 โดยประมาณการว่าจะมีประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 30 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ดังนั้นจากภาพสะท้อนข้อมูลพยากรณ์ด้านประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย จะพบว่าประเทศไทย มีโอกาสหลีกเลี่ยงสภาวะการณ์สังคมผู้สูงอายุไปได้อย่างแน่แท้ ขึ้นอยู่แต่เพียงว่าจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์เมื่อใดเท่านั้น

เมื่อนำเอาประเด็นการย่างก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทยมาพิจารณาในมิติของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ก็คงมีอาจจะเล็ดลอดต่อสภาวะการณ์สังคมผู้สูงอายุไปได้ ซึ่งในมิติของกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในประเทศไทยนั้น กระบวนการที่จัดเตรียมไว้แก่ผู้สูงอายุจะมีอยู่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาชั้นบังคับโทษโดยกรมราชทัณฑ์ เป็นนัยสำคัญ กล่าวคือ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2560 เช่น การรับตัวผู้ต้องขัง (หมวด 4 มาตรา 35 - มาตรา 39) การจำแนกและการพัฒนาพฤติกรรมนิสัยผู้ต้องขัง (มาตรา 40 - มาตรา 42) เป็นต้น หรือ ประกาศกรมราชทัณฑ์ เรื่องหลักเกณฑ์การคัดเลือกนักโทษเด็ดขาดเข้าโครงการพักการลงโทษกรณีมีเหตุพิเศษเนื่องจากเจ็บป่วยร้ายแรง หรือพิการหรือมีอายุตั้งแต่ 70 ปีขึ้นไป เป็นต้น แต่ในมิติของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นสอบสวนคดีโดยพนักงานสอบสวน และใช้บังคับคดีโดยพนักงานอัยการนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากลับไม่มีการบัญญัติวิธีการสอบสวนคดีหรือวิธีการในชั้นบังคับคดีแก่ผู้สูงอายุอยู่แล้ว โดยภายใต้งานศึกษาวิจัยของ นันทิ จิตสว่าง อดีตอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ได้ปรากฏข้อมูลการศึกษาจากประเด็นการกระทำผิดของผู้ต้องขังหญิงสูงอายุ พบว่า ผู้ต้องขังหญิงสูงอายุกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา ประสบปัญหาในการเข้าถึงความยุติธรรมตั้งแต่ชั้นสอบสวนคดีไปจนถึงชั้นพิจารณาคดีโดยศาล โดยปัญหาที่ปรากฏขึ้น ได้แก่ ปัญหาการขาดความรู้กฎหมาย ปัญหาการขาดเงินในการต่อสู้คดี ปัญหาการขาดทนายความหรือที่ปรึกษากฎหมาย ปัญหาการสอบปากคำไม่ว่าจะในชั้นสอบสวนคดี หรือชั้นบังคับคดีที่ผู้สูงอายุอาจหลงลืม หรือไม่อยู่ในสภาวะที่จะให้ข้อมูลได้โดยถูกต้องครบถ้วน อันเกิดจากข้อจำกัดด้านการมองเห็นหรือข้อจำกัดการได้ยิน โดยเฉพาะเมื่อต้องเป็นพยานหรือผู้เสียหายในคดี เป็นต้น

จากอุปสรรคที่เกิดกับผู้สูงอายุตามที่กล่าวมานี้ ในต่างประเทศได้ตระหนักและให้ความสำคัญต่อการอำนวยความสะดวกให้แก่วัยผู้สูงอายุ จึงเกิดการรื้อทบทวนกฎหมายละเว้นและสร้างกระบวนการรองรับการพิจารณาคดีอาญา ตั้งแต่ในชั้นสอบสวนคดีให้แก่ผู้สูงอายุ ดังที่ปรากฏในกรณีของประเทศสหรัฐอเมริกา กล่าวคือ ในชั้นสอบสวนคดี หากเจ้าหน้าที่ตำรวจเห็นว่าผู้สูงอายุที่กระทำความผิด มีลักษณะเข้าเงื่อนไขตามที่กฎหมายกำหนดก็จะส่งผู้ต้องหาสูงอายุที่สงสัยว่ามีปัญหาทางจิตไปยังศูนย์บำบัดทางจิต (Mental Health Center) มากกว่าที่จะส่งตัวไปคุมขัง หรือกรณีผู้สูงอายุการกระทำความผิดที่เกี่ยวกับเงิน กฎหมายจะกำหนดให้ผู้กระทำความผิดชดใช้เงินคืนแก่ฝ่ายผู้เสียหาย แทนการดำเนินคดี หรือในกรณีของประเทศญี่ปุ่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 248 กำหนดมาตรการในการสังคดีของพนักงานอัยการจากกรณีผู้สูงอายุไว้เป็นการเฉพาะ กล่าวคือ ให้สามารถสั่งชะลอการฟ้องคดีแก่ผู้สูงอายุได้ เป็นต้น ดังนี้ การสร้างมาตรการเพื่อการสอบสวนคดีและรวมถึงการสังคดีของผู้สูงอายุ จึงเป็นสิ่ง ที่กฎหมายสากลยอมรับว่ามีความเป็นและเหมาะสมที่จะรับรองไว้โดยกฎหมาย

สำหรับข้อพิจารณากรณีกรอบเงื่อนไขด้านอายุของผู้กระทำความผิดทางอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้ยอมรับให้นำมาเป็นเหตุแห่งการสร้างกระบวนการวิธีพิจารณาคดีอาญาได้เช่นกัน เช่น การสอบสวนผู้ต้องหา พยาน หรือผู้เสียหายที่อายุไม่เกิน 18 ปี ดังที่ปรากฏอยู่ในมาตรา 133 ทวิ หรือมาตรา 134/1 หรือมาตรา 134/2 เป็นต้น หลักการความคุ้มครองด้านกระบวนการในการดำเนินคดีอาญาของเด็กและรวมถึงผู้สูงอายุนี้ ภายใต้วินัยการพัฒนาทางกฎหมายจากหลักการของกฎหมายไทยโบราณ ได้ยอมรับถึงความคุ้มครองการกระทำของเด็กและผู้สูงอายุไว้อย่างชัดเจน ปรากฏในพระอัยการลักษณะวิवादัตินัน ว่าด้วยบัญญัติเรื่องการยกเว้นโทษแก่เด็กอายุ 7 ขวบ และคนชราอายุ 70 ปี ในบทที่ 10 ความว่า “...อนึ่ง เด็ก 7 ขวบ เข้าเฒ่า 70 เป็นคนหลงใหลไปด่าตีท่าน ท่านมิให้ปรับไหมมีโทษแต่ให้นายบ้านนายเมืองช่วยกันว่ากล่าวให้สมัครสมานผู้เจ็บโดยควร” กล่าวคือ ในสมัยโบราณได้ยอมรับให้นำเอาอายุมาเป็นเงื่อนไขของการพิจารณาการกระทำผิดว่าควรนำบุคคลผู้ห่อนความสามารถมารับโทษ ย่อมเป็นการสมควร ทั้งเด็กอายุไม่ถึง 7 ขวบ และผู้สูงอายุ 70 ปีขึ้นไป ทำให้นโยบายของบ้านเมืองเชิงการลงโทษทางอาญาในยุคสมัยนั้น จึงมุ่งเน้นให้คู่กรณีในคดีของเด็กหรือผู้สูงอายุเข้าสู่การไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทกันตามประเพณี เป็นลักษณะสำคัญ กล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ไม่มุ่งเน้นการนำตัวเด็กและผู้สูงอายุมารับโทษตามกฎหมาย

สำหรับสถิตินักโทษเด็ดขาดที่เป็นผู้สูงอายุของประเทศไทย ปรากฏว่าในปี พ.ศ.2566 ข้อมูลของกรมราชทัณฑ์ มีนักโทษเด็ดขาดที่เป็นผู้สูงอายุ กล่าวคือ อายุมากกว่า 60 ปี ขึ้นไป รวมทั้งสิ้น 4,230 ราย จำแนกเป็น เพศชาย จำนวน 3,518 ราย และเพศหญิง จำนวน 712 ราย คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 2.01 ของนักโทษเด็ดขาดทั้งหมด ซึ่งจำนวนนักโทษเด็ดขาดผู้สูงอายุดังกล่าวนี้ นับว่ามีสถิติที่สูงในระดับที่ไม่อาจละเลยต่อการให้ความสำคัญไปได้ ด้วยเหตุนี้เอง ผู้ศึกษา จึงนำเอาประเด็นของปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุในคดีอาญาในกรณีของชั้นสอบสวนและชั้นพนักงานอัยการ มาทำการศึกษาค้นคว้าด้วยเล็งเห็นว่ากระบวนการวิธีพิจารณาคดีอาญาสำหรับผู้สูงอายุ มีความจำเป็นที่จะต้องถูกกำหนดขึ้น ในระบบกฎหมายวิธีสบัญญัติของประเทศไทย ทั้งนี้ เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีความพร้อมและเท่าทันกับกระแสสังคมผู้สูงอายุที่มีอาจหลีกเลี่ยงได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับ หลักประกันความคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยการก่ออาชญากรรม
2. เพื่อศึกษามาตรการกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายของประเทศไทย กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา และกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาผู้สูงอายุในชั้นสอบสวนคดีและชั้นสังคดี

3. เพื่อวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายของการดำเนินคดีอาญาผู้สูงอายุในชั้นสอบสวนคดีและชั้นสั่งคดี และเสนอแนวทางการคุ้มครองสิทธิในการดำเนินคดีอาญากับผู้สูงอายุในชั้นสอบสวนคดี และชั้นสั่งคดีของประเทศไทย

สมมติฐานการวิจัย

ในปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยที่จัดเตรียมไว้รองรับแก่ผู้สูงอายุ ปรากฏการรับรองสิทธิให้อยู่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาชั้นบังคับโทษโดยกรมราชทัณฑ์เป็นนัยสำคัญเท่า่นั้น กล่าวคือ โดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2560 เช่น การรับตัวผู้ต้องขัง (หมวด 4 มาตรา 35 - มาตรา 39) การจำแนกและการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง (มาตรา 40 - มาตรา 42) เป็นต้น หรือโดยประกาศกรมราชทัณฑ์ เรื่อง หลักเกณฑ์การคัดเลือกนักโทษเด็ดขาดเข้าโครงการพักการลงโทษกรณีมีเหตุพิเศษเนื่องจากเจ็บป่วยร้ายแรง หรือพิการ หรือมีอายุตั้งแต่ 70 ปีขึ้นไป เป็นต้น แต่ในมิติของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นสอบสวนคดีและใช้สั่งคดีโดยพนักงานอัยการนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับใหม่ไม่มีการบัญญัติวิธีการสอบสวนคดีหรือวิธีการในชั้นสั่งคดีแก่ผู้สูงอายุอยู่เลย ซึ่งกรอบเงื่อนไขด้านอายุของผู้กระทำความผิดทางอาญานี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้มีการยอมรับให้นำมาเป็นเหตุแห่งการสร้างกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญาได้อยู่ด้วย เช่น การสอบสวนผู้ต้องหา พยาน หรือผู้เสียหายที่อายุไม่เกิน 18 ปี ดังที่ปรากฏอยู่ในมาตรา 133 ทวิ หรือมาตรา 134/1 หรือมาตรา 134/2 เป็นต้น นอกจากนี้ ภายใต้กฎหมายของประเทศญี่ปุ่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 248 ได้มีการกำหนดมาตรการในการสั่งคดีของพนักงานอัยการจากกรณีผู้สูงอายุไว้เป็นการเฉพาะ นั่นคือ ให้พนักงานอัยการสามารถสั่งชะลอการฟ้องคดีแก่ผู้สูงอายุได้ และรวมถึงการกำหนดสิทธิการมีทนายความให้แก่ผู้สูงอายุ ตั้งแต่ชั้นสอบสวนคดีอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษา จึงตั้งสมมติฐานของการศึกษาขึ้นว่า ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย ให้มีมาตรการทางกฎหมายเพื่อรองรับการสอบสวนคดีและการสั่งคดีกรณีผู้สูงอายุขึ้นเป็นบทเฉพาะ เช่น มาตรการการชะลอการฟ้องคดีของผู้สูงอายุ สิทธิในการมีทนายความของผู้อายุตั้งแต่เริ่มคดี เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีความพร้อมและเท่าทันกับกระแสสังคมผู้สูงอายุที่มีอาจหลีกเลี่ยงได้

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มุ่งประเด็นการศึกษาไปในเรื่องปัญหาการดำเนินคดีอาญากับผู้สูงอายุในชั้นสอบสวนคดีและในชั้นสั่งคดี โดยทำการศึกษาไปถึงหลักประกันด้านสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของผู้สูงอายุ หลักการยกเว้นโทษแก่ผู้สูงอายุ ทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยการก่ออาชญากรรม รวมถึงการศึกษากฎหมายระหว่างประเทศที่ได้รับรองหลักประกันด้านสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่สูงอายุ เช่น ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กติกาสากลว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง เป็นต้น และมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทย ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาชั้นสอบสวนคดีและชั้นสั่งคดี

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ดำเนินการศึกษาด้วยระบบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) ทั้งจากข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ โดยเฉพาะการศึกษาข้อมูลจากตัวบทกฎหมาย หลักการทางกฎหมาย หนังสือ ตำรา บทความวิชาการ ข้อมูลสืบค้นอิเล็กทรอนิกส์ ที่ความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาเรียงความเป็นบทความการศึกษาจำนวน 5 บทความการศึกษา ได้แก่ บทที่ 1 ว่าด้วยความเป็นมาและสภาพแห่งปัญหา บทที่ 2 ว่าด้วยการทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประเด็นศึกษา บทที่ 3 ว่าด้วยการศึกษามาตรการทางกฎหมายจากกฎหมายภายในของประเทศไทย กฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมาย

ของต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับประเด็นศึกษา บทที่ 4 ว่าด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลและประเด็นอันได้มาจากการศึกษา โดยมีกระบวนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และบทที่ 5 ว่าด้วยสรุปและเสนอแนะผลจากการศึกษา ตามลำดับ

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการศึกษาวิจัยที่ผู้ศึกษาได้ค้นพบจากการศึกษา จนนำไปสู่การอภิปรายผลการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัย มีรายละเอียดตามประเด็นการศึกษา ดังนี้

1. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยที่ผู้ศึกษาค้นพบจากการศึกษา ประกอบด้วยข้อมูล 2 ส่วนด้วยกัน ได้แก่ ผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้สูงอายุในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และผลการวิจัยกรณีมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของผู้สูงอายุในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

1) คำจำกัดความผู้สูงอายุ

องค์การสหประชาชาติ (United Nations : UN) ได้ให้นิยาม “ผู้สูงอายุ (Older person)” ไว้ โดยอธิบายว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง ประชากรทั้งเพศชายและหญิงที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป กรณีความหมายของผู้สูงอายุ ตามที่องค์การสหประชาชาติอธิบายไว้นี้ ผู้สูงอายุจะต้องมีอายุ “มากกว่า 60 ปี” ขึ้นไป มีใช้ตั้งแต่อายุ 60 ปี ซึ่งข้อมูลขององค์การสหประชาชาติ คาดการณ์ว่าในช่วงปี ค.ศ. 2001 – ค.ศ. 2010 จะเป็นศตวรรษแห่งผู้สูงอายุ นั่นคือ สภากาการณ์ของโลกกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยองค์การสหประชาชาติ กำหนดว่า ประเทศใดมีประชากร อายุ 60 ปีขึ้นไป ในสัดส่วนเกินร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศ จะถือว่าประเทศนั้น “ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ” หรือ “Aging Society” และจะยกระดับเป็น “สังคมผู้สูงอายุเต็มรูปแบบ” (Aged Society) เมื่อสัดส่วนประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 20 ในส่วนของพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 มาตรา 3 ว่าด้วยบทนิยามศัพท์ ได้ให้นิยาม คำว่า “ผู้สูงอายุ” ไว้ ความว่า “ผู้สูงอายุ” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย” ทั้งนี้ จากบทนิยามดังกล่าว คำว่าผู้สูงอายุตามกฎหมายภายในประเทศไทยนี้ จึงปรากฏนัยการให้คำจำกัดความเช่นเดียวกับที่องค์การสหประชาชาติกำหนดไว้ นั่นคือ เป็นบุคคลที่มีอายุเกินกว่า 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป

2) แนวคิดหลักประกันความคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

(1) หลักนิติธรรม (Rule of Law)

หลักนิติธรรมเป็นกฎเกณฑ์ทางกฎหมายเพื่อกำหนดว่าบุคคลทุกคน ไม่ว่าจะเป็นคนจนคนรวย เด็ก วัยหนุ่ม วัยชรา สตรีหรือบุรุษ ตลอดจนรัฐบาลและรวมไปถึงสถาบันทุกสถาบันในชาติ จำต้องปฏิบัติตามกฎหมายของรัฐ และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเสมอภาคเท่าเทียมและทั่วถึง หลักนิติธรรมมีแนวคิดที่มีรากฐานมาจากระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ของประเทศอังกฤษ โดยนักกฎหมายชาวอังกฤษ คือ Professor A.V. Dicey ซึ่งได้ให้ความหมายของหลักนิติธรรม สรุปในทางหลักการได้ ดังนี้ 1) หลักนิติธรรม คือ หลักกฎหมายสูงสุด การที่บุคคลใดจะถูกลงโทษได้ก็ต่อเมื่อบุคคลนั้น กระทำความผิดตามกฎหมาย ซึ่งกฎหมายที่จะนำมาใช้ลงโทษได้นั้น จะต้องถูกตราขึ้นก่อนที่จะมีการกระทำความผิด โดยผู้กระทำความผิดจะต้องถูกฟ้องร้องให้ศาลยุติธรรมเนผู้พิพากษาพิพากษา 2) หลักนิติธรรม คือ ความเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายเดียวกัน กล่าวคือ เป็นกรณีที่บุคคลทุกคนในประเทศจะมีความเท่าเทียมกัน เสมอภาคกัน ภายใต้กฎหมายเดียวกัน และจะละเมิดกฎหมายมิได้ กล่าวได้อีกนัยว่า กฎหมายจะต้องไม่เลือกปฏิบัติกับบุคคล ไม่ว่าจะด้วยสถานภาพฐานะ เพศ หรือการศึกษาก็ตาม 3) หลักนิติธรรม คือ การมีสิทธิและเสรีภาพ ในความเป็นมนุษย์ บุคคลทุกคนย่อมได้รับความคุ้มครองในสิทธิและเสรีภาพตามขอบเขตของกฎหมายโดยสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ไม่ได้อยู่แต่เฉพาะตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือตามที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นลายลักษณ์

อักษรเท่านั้น แต่ยังคงปรากฏอยู่ในกฎหมายจารีตประเพณีอีกด้วย และหากเกิดความเสียหายขึ้นกับบุคคลใดจากการที่มีผู้กระทำความผิดตามกฎหมาย บุคคลผู้นั้นจะต้องได้รับการเยียวยาในทันที 4) หลักนิติธรรม คือ การแสดงความเป็นอิสระและความเป็นกลางของผู้พิพากษา เพราะองค์กรตุลาการเป็นกลไกสำคัญในการอำนวยความยุติธรรมขั้นสุดท้าย จึงต้องมีความเป็นอิสระ ไม่ถูกแทรกแซงทั้งจากฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ หรือแม้แต่ฝ่ายตุลาการด้วยกันเอง อีกทั้งผู้พิพากษาจะต้องพิจารณาคดีด้วยใจที่เป็นกลาง โดยปราศจากอคติใด ๆ 5) หลักนิติธรรม คือ การใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐภายใต้กฎหมายที่กำหนดไว้ เป็นกรณีที่ต้องครครของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องใช้อำนาจตามที่กฎหมายกำหนดให้ไว้เท่านั้น โดยไม่สามารถใช้อำนาจที่เกินไปกว่าขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้ได้ เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และ 6) หลักนิติธรรม คือ กฎหมายที่ต้องไม่มีการยกเว้นความผิดให้แก่การกระทำในอนาคต กล่าวคือ เป็นกรณีที่ไม่สามารถจะออกกฎหมายเพื่อรองรับให้มีการยกเว้นการกระทำความผิดที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการป้องกันผู้มีอำนาจที่อาจฉ้อฉลโดยใช้อำนาจเป็นเครื่องมือในการป้องกันตัวเองจากการกระทำความผิดของตนในภายภาคหน้า ด้วยเหตุนี้ หลักการนิติธรรมจึงเป็นหลักการใหญ่ที่รับรองหลักประกันของบุคคลในสังคมขึ้นว่ากฎหมายย่อมถูกนำมาใช้บังคับกับทุกคนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยมีองค์กรตุลาการที่มีความเป็นอิสระและเป็นกลางคอยอำนวยความยุติธรรมให้แก่บุคคล

(2) หลักสิทธิมนุษยชน

หลักสิทธิมนุษยชน (Human Rights) มีฐานะเป็นหลักการสากลที่นานาประเทศต่างให้การยอมรับและให้ความสำคัญในระดับที่เชื่อมั่นว่าสามารถนำมาปรับใช้เพื่อสร้างความเสมอภาค (Equity) และลดความเหลื่อมล้ำพร้อมกับการเป็นหลักประกันให้แก่บุคคลได้อย่างกว้างขวางและไม่มีการสะดุดหยุดลง โดยให้รัฐหรือฝ่ายปกครองหรือผู้ถือครองอำนาจแห่งรัฐ ได้พึงปฏิบัติกับประชาชนบนความเคารพต่อหลักการสิทธิมนุษยชนเป็นการสำคัญ หลักการสิทธิมนุษยชน ได้บัญญัติเพื่อรับรองหลักประกันด้านสิทธิของบุคคลไว้โดย “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights : UDHR)” ตราโดยองค์การสหประชาชาติและมีผลบังคับเมื่อปี ค.ศ.1948 เป็นต้นมา ปฏิญญาสากลฉบับนี้ได้ให้ความคุ้มครองผ่านบทบัญญัติจำนวนทั้งสิ้นสามสิบบทมาตรา ปรากฏข้อสาระในทางสรุปความ ดังต่อไปนี้ ข้อ 1 มนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรี สิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกัน และต้องปฏิบัติต่อกันอย่างภราดรภาพ ข้อ 2 มนุษย์ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพ อย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่ถูกเลือกปฏิบัติ ข้อ 3 มนุษย์ทุกคนมีสิทธิในการมีชีวิตอยู่และมีความมั่นคง ข้อ 4 ห้ามบังคับคนให้เป็นทาสและห้ามค้าทาสในทุกรูปแบบ ข้อ 5 ห้ามการทรมาน หรือการลงโทษทารุณโหดร้ายไร้มนุษยธรรม ข้อ 6 สิทธิในการได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลตามกฎหมาย ข้อ 7 สิทธิในการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ข้อ 8 สิทธิในการได้รับการเยียวยาจากศาล ข้อ 9 ห้ามการจับกุม คุมขังหรือเนรเทศโดยพลการ ข้อ 10 สิทธิในการได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรมและเปิดเผย ข้อ 11 สิทธิในการได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์ก่อนศาลตัดสิน และต้องมีกฎหมายกำหนดว่าการกระทำนั้นเป็นความผิด ข้อ 12 ห้ามรบกวนความเป็นอยู่ส่วนตัว ครอบครัว เคหสถาน การติดต่อสื่อสาร รวมทั้งห้ามทำลายชื่อเสียงและเกียรติยศ ข้อ 13 เสรีภาพในการเดินทางและเลือกถิ่นที่อยู่ในประเทศ รวมทั้งการออกนอกประเทศ หรือกลับเข้าประเทศโดยเสรี ข้อ 14 สิทธิในการลี้ภัยไปประเทศอื่นเพื่อหนีจากการถูกประหัตประหาร ข้อ 15 สิทธิในการได้รับสัญชาติและการเปลี่ยนสัญชาติ ข้อ 16 สิทธิในการเลือกคู่ครองและสร้างครอบครัว ข้อ 17 สิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน ข้อ 18 เสรีภาพในความคิด มโนธรรม ความเชื่อ หรือการนับถือศาสนา ข้อ 19 เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก รวมทั้งการได้รับข้อมูลข่าวสาร ข้อ 20 สิทธิในการชุมนุมโดยสงบและรวมกลุ่ม และห้ามบังคับเป็นสมาชิกสมาคม ข้อ 21 สิทธิที่จะมีส่วนร่วมในรัฐบาลทั้งทางตรงและโดยผ่านผู้แทน อย่างอิสระและมีสิทธิเข้าถึงบริการสาธารณะโดยเท่าเทียมกัน ข้อ 22 สิทธิในการได้รับความมั่นคงทางสังคม และได้รับสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยการกำหนดระเบียบและทรัพยากรของประเทศตนเอง ข้อ 23 สิทธิในการมีงานทำตามที่ต้องการ และได้รับการประกันการว่างงาน รวมทั้ง

ได้รับค่าตอบแทนเท่ากันสำหรับงานอย่างเดียวกัน และรายได้ต้องเพียงพอแก่การดำรงชีพสำหรับตนเองและครอบครัว ตลอดจนมีสิทธิก่อตั้งและเข้าร่วมสหภาพแรงงาน ข้อ 24 สิทธิในการพักผ่อนและมีเวลาพักจากการทำงาน ข้อ 25 สิทธิในการได้รับมาตรฐานการครองชีพอย่างเพียงพอ ได้รับปัจจัยสี่ สวัสดิการสังคม ประกันการว่างงาน เจ็บป่วย เป็นหม้าย ผู้สูงอายุ ตลอดจนต้องคุ้มครองแม่และเด็กเป็นพิเศษ ข้อ 26 สิทธิในการได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน ข้อ 27 สิทธิที่จะมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน และได้รับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ข้อ 28 สังคมต้องมีระเบียบทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ เพื่อให้บุคคลได้รับสิทธิและเสรีภาพตามปฏิญญาสากลนี้ ข้อ 29 บุคคลย่อมมีหน้าที่ต่อชุมชน การใช้สิทธิเสรีภาพจะต้องเคารพในสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น และข้อ 30 ห้ามมิให้รัฐ กลุ่มชน หรือบุคคล กระทำการทำลายสิทธิและเสรีภาพที่ได้รับการรับรองในปฏิญญานี้ จากหลักการสิทธิมนุษยชนเหล่านี้ ปรากฏความสัมพันธ์ต่อผู้สูงอายุ ในหลักการที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรี สิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกัน และต้องปฏิบัติต่อกันอย่างภราดรภาพ มนุษย์ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพ อย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่ถูกเลือกปฏิบัติ และมนุษย์ทุกคนมีสิทธิในการมีชีวิตอยู่และมีความมั่นคง ด้วยเหตุนี้ การกำหนดวิธีการของกระบวนการยุติธรรมจึงต้องคำนึงเพศ อายุและรวมถึงความรู้ผิดชอบชั่วดีของผู้ต้องหา จำเลยหรือแม้กระทั่งผู้เสียหายอย่างรอบด้านอยู่ด้วย

(3) หลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

หลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) เป็นหลักการที่ขยายผลต่อยอดจากหลักสิทธิมนุษยชน (Human Right) ซึ่งมีความสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุผลที่ว่า หลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ดังกล่าวนี้ กำหนดให้คำนึงถึงความเป็นมนุษย์และสิทธิของมนุษย์ที่รัฐจะต้องพึงให้การเคารพ แม้บุคคลผู้นั้นจะตกอยู่ในฐานะผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้กระทำความผิดตามคำพิพากษาศาลก็ตาม ทำให้การตีความเจตนารมณ์ของหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จึงหมายความว่ารวมถึงสิทธิในการมีชีวิต สิทธิในร่างกาย และสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติ อย่างเช่นมนุษย์และความมั่นคงในการมีชีวิตอยู่ โดยมาจากพื้นฐานทางจิตวิทยาเชื่อว่า คนทุกคนที่เกิดมาบนโลกย่อมมีศักดิ์ศรีของการเป็นมนุษย์ หลักการอันเป็นสาระสำคัญของหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นี้ ประกอบด้วยรากฐานสำคัญ 2 ประการ คือ สิทธิในชีวิตและร่างกาย และ สิทธิในการที่จะได้รับความเสมอภาค สิทธิทั้งสองประการดังกล่าวนี้ นับเป็นส่วนควบซึ่งกันและกันในระดับไม่อาจแยกออกจากกันได้ และล้วนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงอยู่ของความเป็นมนุษย์ได้อย่างมีศักดิ์ศรีแท้จริง นอกจากนี้การพิจารณาหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น สามารถพิจารณาในแง่ของคุณค่า (Value) ได้อีกมิติหนึ่งด้วย อธิบายได้ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือ คุณค่าของคนในสถานะที่เขาเป็นมนุษย์ โดยการให้คุณค่าของมนุษย์เช่นที่กล่าวไว้นี้ สามารถแบ่งเป็น 2 ประเภทสำคัญ ได้แก่ 1) คุณค่าของมนุษย์ในฐานะการดำรงตำแหน่งทางสังคม คุณค่าในบริบทนี้จะทำให้มนุษย์มีความแตกต่างกัน โดยการกำหนดคุณค่าโดยพิจารณาไปที่ฐานะการดำรงตำแหน่งทางสังคม จะขึ้นอยู่กับการมีอำนาจหรือการยึดครองทรัพย์สินของสังคม 2) คุณค่าของมนุษย์ในฐานะที่เป็นมนุษย์ซึ่งมีความเท่าเทียมกัน การพิจารณาคุณค่าของมนุษย์ในบริบทนี้จะไม่อาจแบ่งแยก กล่าวได้ว่าเป็นความเสมอภาคเท่าเทียมกันตามสิทธิมนุษยชนที่ธรรมชาติสรรค์สร้างไว้ให้แก่มนุษย์ทุกผู้นาม จากหลักการวิจิตรในเชิงคุณค่าดังกล่าวนี้ ทำให้การกำหนดคุณค่าที่แตกต่างกัน ย่อมนำมาซึ่งการลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ไปในตัวด้วยนั่นเอง เพราะฉะนั้น การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา จึงต้องคำนึงถึงหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อยู่เสมอ มิเช่นนั้นแล้วการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาก็อาจเกิดขึ้นได้ ไม่ว่าจะโดยลักษณะของการเหยียดหยาม ลดทอน หรือการปฏิบัติต่อคนเหมือนไม่ใช่มนุษย์ หรือลดฐานะของมนุษย์ให้เป็นเพียงวัตถุสิ่งของหรือเป็นทรัพย์สิน ซึ่งการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในมิติเหล่านี้ ย่อมหมายความว่ารวมไปถึงกรณีของการปฏิบัติต่อผู้ต้องหา จำเลย ผู้ต้องขัง อย่างไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อยู่ด้วย

1.2 ผลการวิจัยกรณีมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

มาตรการทางกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุ มีรายละเอียด ดังนี้

1) ประเทศไทย

(1) กฎหมายในอดีต

ในสมัยอยุธยา นั้น เกี่ยวกับหลักกเว้นโทษแก่ผู้เฒ่าสูงอายุ มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช ได้บันทึกเอาไว้ ตามกฎหมายลักษณะวิวาท ซึ่งได้ทำการกำหนดเหตุกเว้นโทษสำหรับเด็กและผู้สูงอายุไว้ โดยมีความว่า “ผู้ใหญ่บันดาลโธโสเด็ก ท่านให้ไหมทวิคุณ เหตุสมควรจะโกรธจะตี แต่ถ้าเด็กต่อเด็กวิวาทกัน ให้พ่อแม่ห้ามปราม ถ้าเด็กตีกันมีบาดเจ็บ หากผู้ตีบาดเจ็บเท่ากันท่านมิให้มิโทษ เหตุเพราะเป็นเด็กด้วยกัน แต่ถ้า เด็กตีผู้ใหญ่กว่า ท่านให้ทำขวัญเสียค่าน้ำมันแก่เด็กที่เล็กกว่า สำหรับ เด็ก 7 เข้า เฒ่า 70 วิวาทต่อดีเขา ท่านมิให้ปรับไหม เหตุเพราะคนหลงไหล ให้นายบ้านนายเมืองว่ากล่าวให้สมักสมาผู้บาดเจ็บนั้น โดยควร เด็ก 7 ขวบเล่นด้วยกันผลักใส่กันตกรือนตกรันไม้ตักน้ำถึงตายไม่ถึงตาย ท่านมิให้ไหมโดยบรรดาศักดิ์ เพราะต่างคน ต่างนัย มิรู้ถ้อย ความเสมอใจบ้าง” จากบทบัญญัติดังกล่าวนี้ จึงเป็นการรับรองโดยกฎหมายลักษณะวิวาทให้ผู้สูงอายุที่กระทำผิดอาญาในฐานะวิวาท ไม่ต้องรับโทษ (ปรับไหม โทษปรับ) ถัดมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ตาม “ประมวลกฎหมายตราสามดวง” หรือ “ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1” ประมวลกฎหมายฉบับนี้ ได้ปรากฏบทบัญญัติเกี่ยวกับหลักการกเว้นโทษแก่เด็กและผู้สูงอายุนั้น รวมอยู่ด้วยกันในลักษณะเช่นเดียวกับกฎหมายลักษณะวิวาทในสมัยอยุธยา กล่าวคือ ยังคงกำหนดเหตุกเว้นโทษให้แก่เด็ก 7 ปี และเฒ่าชรา 70 ปี โดยรับรองไว้ ในพระอัยการลักษณะวิวาทคดี บทที่ 10 ความว่า “มาตราหนึ่ง เด็กต่อเด็กวิวาทตีกัน ให้พ่อแม่หรือแม่ห้ามปราม ถ้าพ่อแม่หรือแม่เด็กฝ่ายข้างหนึ่งไปตีบุตรท่านฝ่ายข้างหนึ่งไซ้ ให้ไหมผู้ตีนั้น โดยกรมศักดิ์ทวิคุณ เหตุว่าเด็กมิรู้ผิดแลชอบ ถ้าเด็กตีกันมีบาดเจ็บไซ้ ให้พิเคราะห์ดู เด็กผู้ตีหรือผู้เจ็บนั้น ถ้าเท่ากันอย่าให้มิโทษแก่มันเลย เหตุเป็นเด็กด้วยกัน ถ้าเด็กผู้ตีผู้ใหญ่ไซ้ให้ทำขวัญเสียค่าน้ำมันให้แก่มันผู้น้อย อนึ่งเด็ก 7 เข้า เฒ่า 70 เป็นคนหลงไหลไปด่าหรือตีท่าน ๆ มิให้ปรับไหมมิโทษ แต่ให้นายบ้านนายเมืองช่วยว่ากล่าวให้สมักสมาผู้เจ็บนั้น โดยควร” นอกจากบทกฎหมายดังกล่าวนี้แล้ว ภายใต้ประมวลกฎหมายตราสามดวง ยังปรากฏกฎหมายที่มีการกล่าวถึงการนำเอาเหตุแห่งความสูงอายุมาพิจารณาในกระบวนการพิจารณาคดีอยู่ด้วย คือ พระอัยการลักษณะรับฟ้อง กฎหมายลักษณะนี้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้มีความสามารถและมีอำนาจฟ้องคดี เช่น คนวิกลจริตบ้าใบ้ คนตาบอด คนขอทาน คนสูงอายุหลงไหลแล้ว เด็กอ่อนอายุยังไม่รู้ความ มาฟ้องร้องเรื่องใด ผู้เป็นตุลาการต้องไต่สวนก่อนว่า คดีมีมูลหรือไม่ จะรับฟ้องทันทีมิได้ หรือบุคคลภายนอกจะนำคดีที่มีโชคคดีของตน และคดีที่มีโชเป็นคดีของบิดามารดาปู่ตายายลุงป้าน้าอาบุตรภรรยาพี่น้องของตน มาฟ้องเป็นคดีมิได้ ดังนี้ ในสมัยการบังคับใช้กฎหมายตราสามดวง ผู้สูงอายุจึงเป็นผู้ที่กฎหมายเข้ามาพิจารณาถึงความรู้ผิดชอบหลงไหลอยู่อย่างเป็นประจำสำคัญ ทั้งนี้ก็ด้วยกฎหมายเล็งเห็นแล้วว่า ผู้สูงอายุนี้จะเอาผิดอย่างเช่นคนหนุ่มสาวอย่างทั่วไปก็คงมิเหมาะสม และหากจะให้ผู้สูงอายุเข้ามาเป็นพยานหรือรื้อเรื่องฟ้องคดีด้วยตนเอง ก็ไม่เหมาะสมอีกเช่นกัน จากเหตุเช่นนี้จึงมีบทกฎหมายคุ้มครองและตัดสิทธิของผู้สูงอายุขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว

(2) กฎหมายในปัจจุบัน

กฎหมายในปัจจุบันของประเทศไทย ไม่ว่าจะโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หรือประมวลกฎหมายอาญา หรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่ปรากฏบทบัญญัติเกี่ยวกับการรับรองสิทธิในการดำเนินการคดีอาญาตามกระบวนการยุติธรรมกับผู้สูงอายุอยู่แต่อย่างใด คงมีเพียงสิทธิขั้นพื้นฐานในการดำเนินคดีอาญาที่ใช้บังคับในระดับที่เทียบเท่ากับบุคคลทั่วไปเท่านั้น โดยเฉพาะหลักการเกี่ยวกับสิทธิในคดีอาญาของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 รับรองไว้ เช่น หลักการไม่มีโทษ โดยไม่มี

กฎหมาย (มาตรา 29 วรรคแรก) หลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (มาตรา 29 วรรคสอง) หลักการการควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้อย่างที่จำเป็นเพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี (มาตรา 28 วรรคสอง) สิทธิที่จะได้รับปล่อยชั่วคราว (มาตรา 29 วรรคท้าย) เป็นต้น ในส่วนของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น ปรากฏบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาหรือจำเลยในการดำเนินคดีอาญา เช่น 1) สิทธิในการมีทนายความ ได้แก่ (1.1) สิทธิของผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาเกี่ยวกับทนายความในชั้นจับกุม เช่น พบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว (มาตรา 7/1 (1)) ผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความ หรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความ (มาตรา 83 วรรคสอง) เป็นต้น (1.2) สิทธิของผู้ต้องหาเกี่ยวกับการมีทนายความในชั้นสอบสวน เช่น ให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ในชั้นสอบสวน (มาตรา 7/1 (2)) คดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้รัฐจัดหาทนายความให้ หรือคดีที่อัตราโทษจำคุกให้ถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและต้องการให้รัฐจัดหาทนายความให้ (มาตรา 134/1) ผู้ต้องหาสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ (มาตรา 134/3) หรือในการถามคำให้การผู้ต้องหาให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบก่อนว่าผู้ต้องหาสิทธิให้ทนายความ หรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ (มาตรา 134/4 (2)) เป็นต้น จากกระบวนการที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยรับรองเกี่ยวกับสิทธิในการดำเนินคดีอาญาของผู้ต้องหาหรือจำเลยเหล่านี้ จะเห็นได้ว่าเป็นสิทธิบนมาตรฐานกลาง โดยมีได้กำหนดสิทธิให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นสูงอายุไว้โดยเฉพาะ ซึ่งในบริบทนี้จะมีความแตกต่างกับมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ ที่มีการสร้างกระบวนการในการดำเนินคดีอาญาไว้ให้แก่ผู้ต้องหาและจำเลยสูงอายุ โดยเฉพาะกระบวนการหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก ที่เรียกว่า “การชะลอการฟ้องคดี”

2) ต่างประเทศ

มาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศที่ทำการศึกษาค้นคว้า ประกอบด้วยมาตรการทางกฎหมายของสหรัฐอเมริกา และมาตรการทางกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น มีรายละเอียด ดังนี้

(1) ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประมวลกฎหมายแห่งสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดสิทธิให้แก่ผู้ต้องหาและจำเลยผู้สูงอายุใน 2 กระบวนการของการดำเนินคดีอาญา ได้แก่ กระบวนการก่อนชั้นพิจารณาคดีของศาล (ชั้นสอบสวนคดีและชั้นสั่งคดี) กับกระบวนการในชั้นพิจารณาคดีของศาล โดยในชั้นนี้จะกล่าวถึงกระบวนการก่อนชั้นพิจารณาคดีของศาลเป็นสำคัญ

ชั้นจับกุมตัว

กฎหมายได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นเจ้าพนักงานที่ปฏิบัติงานในเชิงรุก กล่าวคือ การกำหนดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องผ่านการอบรมความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกระบวนการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุ เรียกว่า “aging process” เนื่องจากส่วนใหญ่แล้วเจ้าหน้าที่ตำรวจ จะเป็นบุคคลแรกที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ต้องใช้ความรู้ทางจิตวิทยา (psychological) รวมถึงการช่วยเหลือในเบื้องต้น (first aid) ให้แก่ผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายที่เป็นผู้สูงอายุ ดังนั้น การให้ความสำคัญของการสร้างกระบวนการรับรู้และความเข้าใจเพื่อการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายที่เป็นผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม จึงถูกให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก

ชั้นสอบสวน

ในกระบวนการชั้นสอบสวน หากเจ้าหน้าที่ตำรวจเห็นว่าผู้สูงอายุที่กระทำผิด มีลักษณะตามเงื่อนไขตามที่กฎหมายกำหนดก็จะดำเนินตามข้อกำหนดนั้น ๆ เป็นการเฉพาะ เช่น การส่งตัวผู้ต้องหาสูงอายุที่สงสัยว่ามีปัญหาทางจิตไปยังศูนย์บำบัดทางจิต (Mental Health Center) แทนการส่งตัวไปคุมขัง หรือกรณีผู้ต้องหาสูงอายุที่ติดยาเสพติด ก็จะถูกส่งตัวไปยังกระบวนการของศาลยาเสพติด (Drug court) เป็นการเฉพาะ มากกว่าจะส่งตัวไปยัง

การดำเนินคดีของศาลทั่วไป หรือหากปรากฏกรณีการกระทำความผิดที่เกี่ยวกับเงิน ก็จะทำให้ผู้กระทำความผิดชดใช้เงินคืนแทนการดำเนินคดี

ชั้นล้งคดี

สำหรับกรณีผู้สูงอายุกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน หรือความผิดเกี่ยวกับร่างกาย เช่น ลักขโมยอาหารในร้านอาหาร หรือการทำร้ายร่างกายผู้อื่น กรณีดังกล่าวนี้ กฎหมายได้มีการกำหนดให้นำมาตรการการหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก กล่าวคือ จะไม่นำตัวผู้สูงอายุเข้าสู่การดำเนินคดีในระบบทั่วไป โดยกระบวนการหันเหคดีที่กล่าวนี้ ก็คือ “การชะลอการฟ้องคดี” ซึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกา เรียกว่า “Deferred Prosecution Program : DPP) หรือ “Suspended Prosecution” โดยถือว่าเป็นกระบวนการบริหารจัดการคดีของฝ่ายบริหารมิใช่ฝ่ายตุลาการโดยตรง นั่นคือ การเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดสูงอายุสามารถเข้าทำสัญญาการรับโทษ หรือเรียกได้ว่า “Punishment Contract” กับพนักงานอัยการ โดยผู้กระทำความผิดต้องยินยอมรับโทษตามที่กำหนดไว้ในสัญญาเป็นสำคัญ ผู้กระทำความผิดที่จะเข้าสู่กระบวนการชะลอการฟ้องคดีได้นั้น จะต้องเป็นผู้กระทำความผิดที่พนักงานอัยการพิจารณาแล้ว เห็นว่าเข้าเงื่อนไขต่อไปนี้ (1) มีความเป็นไปได้สูงที่จะได้รับการรอลงโทษโดยการคุมประพฤติ (2) มีความเป็นไปได้ไม่น้อยมากที่จะกระทำความผิดซ้ำอีก และ (3) จะต้องเป็นผู้ที่ไม่เคยมีประวัติเกี่ยวกับการกระทำความผิดมาก่อน โดยประเภทความผิดที่จะได้รับการพิจารณาเพื่อเข้าสู่กระบวนการชะลอการฟ้องคดี ต้องเป็นความผิดตามที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น เช่น ทำให้เสียทรัพย์สิน ลักทรัพย์ รับของโจร ทำร้ายร่างกาย เป็นต้น สำหรับขั้นตอนกระบวนการชะลอการฟ้องคดี (Deferred Prosecution Program) จะเริ่มจากผู้กระทำความผิดสูงอายุยื่นคำร้อง (Offender’s written admission) ต่อพนักงานอัยการ เพื่อขอเข้าสู่กระบวนการพิจารณาชะลอการฟ้องคดี โดยจะต้องให้การรับสารภาพว่ากระทำความผิดจริงตามข้อกล่าวหา หรือแจ้งถึงความมีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำความผิดอย่างไร (ในทางเป็นประโยชน์แก่รูปคดี) เช่น ตนเป็นผู้ใช้ หรือตนเป็นผู้สนับสนุน หรือตนเป็นผู้กระทำความผิดด้วยตนเอง เป็นต้น พร้อมทั้งผู้กระทำความผิดจะต้องระบุจำนวนค่าเสียหายที่จะชดใช้แก่ผู้เสียหายประกอบมาด้วย ในการพิจารณาของพนักงานอัยการเพื่อเข้าสู่กระบวนการชะลอการฟ้องคดี ผู้เสียหายสามารถที่จะมีส่วนร่วมโดยการแจ้งข้อแนะนำในการรอลงโทษผู้กระทำความผิด รวมถึงอาจจะแจ้งจำนวนค่าเสียหายที่ตนประสงค์จะเรียกร้องเพื่อประกอบการพิจารณาในการให้ความเห็นชอบให้ผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการชะลอการฟ้องคดีก็ได้ เมื่อมีการทำสัญญาการรับโทษตามกระบวนการชะลอการฟ้องคดีแล้ว พนักงานอัยการจะต้องนำสัญญาการรับโทษดังกล่าวเสนอต่อศาลยุติธรรมเพื่อให้การรับรอง ในกรณีนี้ผู้กระทำความผิดสูงอายุจะต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของพนักงานคุมประพฤติ เป็นระยะเวลาไม่เกิน 2 ปี และจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนด เมื่อผู้กระทำความผิดปฏิบัติตามเงื่อนไขครบถ้วนแล้ว ข้อกล่าวหาจะได้รับการยกเลิกไป แต่หากปรากฏการกระทำที่ฝ่าฝืนเงื่อนไขในสัญญารับโทษ กรณีเช่นนี้พนักงานอัยการจะพิจารณาดำเนินการฟ้องร้องคดีตามกระบวนการปกติต่อไป

อนึ่ง กฎหมายในประเทศสหรัฐอเมริกา กล่าวคือ บทบัญญัติมาตรา 4241 แห่งประมวลกฎหมายสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1975 (United States Code 1975) ได้กำหนดหลักการทางกฎหมายเพื่อให้มีการพิจารณาลงไปถึงความพร้อมของสภาพจิตใจและร่างกายในการเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลของจำเลยไว้ ซึ่งกำหนดไว้ว่า จำเลยต้องมีสภาพจิตใจอยู่ในระดับที่สามารถจะเข้าใจถึงลักษณะและผลอันจะเกิดขึ้นของกระบวนการพิจารณาที่กระทำต่อตน และสามารถที่จะให้ความช่วยเหลือในการต่อสู้คดีได้ โดยปรากฏการปรับใช้บทกฎหมายดังกล่าวในคดี United States v. Graves ซึ่งมีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาวะทางร่างกายของจำเลยซึ่งเป็นผู้สูงอายุ กล่าวคือ ในคดีนี้จำเลยอายุ 61 ปี เป็นโรคหลอดเลือดสมอง (stroke) ส่งผลทำให้ความสามารถในการตอบคำถามในกระบวนการพิจารณาของจำเลยสูงอายุ จึงมีความบกพร่อง ไม่อาจดำเนินกระบวนการพิจารณาไปได้อย่างปกติซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความยุติธรรมแก่คดี ผู้พิพากษาจึงนำบทบัญญัติมาตรา 4241 แห่ง United States Code 1975 มาปรับใช้ในการพิจารณาคดีกับจำเลย

สูงอายุในคดีดังกล่าว โดยถือว่าจำเลยสูงอายุมีสภาพจิตใจและสภาพร่างกายไม่อยู่ในที่จะถูกพิจารณาตัดสินด้วยกระบวนการทางศาลได้

(2) ประเทศญี่ปุ่น

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (Code of Criminal Procedure) ของประเทศญี่ปุ่น ได้กำหนดมาตรการที่คุ้มครองสิทธิในการดำเนินคดีอาญาของผู้ต้องหาหรือจำเลยสูงอายุไว้ใน 2 ระดับ ได้แก่ ระดับก่อนพิจารณาตัดสินโดยศาลกับระดับในการพิจารณาโดยศาล

ระดับก่อนการพิจารณาตัดสินโดยศาล

ในชั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจ กฎหมายกำหนดให้การกระทำที่เป็นความผิดเล็กน้อย (minor offenses) เปรียบได้กับความผิดลหุโทษ เจ้าหน้าที่ตำรวจจะไม่นำตัวผู้สูงอายุเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ในชั้นพนักงานอัยการ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (Code of Criminal Procedure) มาตรา 248 กฎหมายได้สร้างหลักเกณฑ์องค์ประกอบที่พนักงานอัยการ จะต้องนำมาประกอบการพิจารณาในการชะลอการฟ้องคดีได้ คือ บุคลิกลักษณะ อายุ และสภาพแวดล้อมของผู้กระทำความผิด ความร้ายแรงของการกระทำ และเหตุการณ์ต่างๆ ภายหลังจากกระทำความผิด พนักงานอัยการสามารถใช้ดุลพินิจในการชะลอการฟ้องคดีกรณีที่เป็นผู้ต้องหาสูงอายุได้ เพราะนโยบายทางอาญาในประเทศญี่ปุ่นนั้น จะถือว่าผู้สูงอายุมีโอกาสที่จะไปกระทำความผิดซ้ำได้น้อยเมื่อเปรียบเทียบกับผู้กระทำความผิดในวัยอื่น

ระดับการพิจารณาโดยศาล

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (Code of Criminal Procedure) มาตรา 37 วางหลักเกี่ยวกับความสามารถในการต่อสู้คดีของจำเลยสูงอายุในคดีอาญาไว้ นั่นคือ กรณีจำเลยไม่มีนายความ หรือเมื่อจำเลยมีอายุมากกว่า 70 ปี หากจำเลยไม่สามารถได้ยินหรือพูด หรือมีความน่าเชื่อว่าจำเลยวิกลจริต หรือมีความสามารถที่บกพร่อง ให้ศาลตั้งนายความให้แก่จำเลยผู้สูงอายุนั้น ทั้งนี้ ในกรณีการกระทำความผิดครั้งนั้นเป็นการกระทำความผิดร้ายแรง (serious offences) พระราชบัญญัติว่าด้วยการพิจารณาอาญาโดยระบบลูกขุน ค.ศ.2004 (The Lay Assessor Act 2004) จะกำหนดให้ผู้กระทำความผิดร้ายแรงนั้น เข้าสู่กระบวนการพิจารณาของระบบศาล Saiban - in (ระบบศาลลูกขุน) ที่มีกระบวนการพิจารณาในระบบผสม กล่าวคือ ผู้พิพากษาและคณะลูกขุนจะทำหน้าที่รับผิดชอบเป็นองค์คณะพิจารณาและพิพากษาคดีร่วมกัน โดยผู้พิพากษาจะดำรงฐานะเป็นประธานองค์คณะ

2. อภิปรายผล

จากข้อมูลการศึกษาที่ได้ค้นพบเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้สูงอายุที่ปรากฏในกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายของต่างประเทศ และบริบทของกฎหมายประเทศไทย สามารถนำมากำหนดเป็นบทอภิปรายผลได้ ดังนี้

2.1 การคุ้มครองสิทธิการดำเนินคดีอาญากับผู้สูงอายุจากกฎหมายโบราณของประเทศไทย

จากข้อมูลที่ได้ทำการศึกษาไว้ พบว่า การคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุในคดีอาญาจากปัจจัยด้านสุขภาพของผู้สูงอายุจากพัฒนาการทางกฎหมายของประเทศไทย มีการตรากฎหมายขึ้นมารับรองสิทธิในคดีอาญาของผู้สูงอายุในกรณีมีความหลงใหล (หลงลืมและมีความบกพร่องทางสติสัมปชัญญะ) ใน 2 ช่วงสมัย ได้แก่ ในช่วงสมัยกรุงศรีอยุธยา และช่วงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ กล่าวคือ ในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีการคุ้มครองสิทธิในคดีอาญาของผู้สูงอายุโดยกฎหมายลักษณะวิวาท โดยการกำหนดขึ้นเป็นเหตุยกเว้นโทษสำหรับเด็กและผู้สูงอายุ มีความตามกฎหมายว่า “ผู้ใหญ่บันดาลโทโสตีเด็ก ท่านให้ไหมทิวีคุณ เหตุสมควรจะโทษจะตี แต่ถ้าเด็กต่อเด็กวิวาทกัน ให้พ่อแม่ห้ามปราม ถ้าเด็กตีกันมีบาดเจ็บ หากผู้ตีบาดเจ็บเท่ากันท่านมิให้มีโทษ เหตุเพราะเป็นเด็กด้วยกัน แต่ถ้า เด็กตีผู้ใหญ่กว่า ท่านให้ทำขวัญเสียค่าน้ำมันแก่เด็กที่เล็กกว่า สำหรับเด็ก 7 เข้า เฒ่า 70 วิวาทต่อดีเขา ท่านมิให้ปรับไหม เหตุเพราะคนหลงใหล ให้นายบ้านนายเมือง

ว่ากล่าวให้สมักสมาผู้บาดเจ็บนั้น โดยควร เด็ก 7 ขวบเล่นด้วยกันผลักใส่กันตกเรือตกต้นไม้ตักน้ำถึงตาย ไม่ถึงตาย ท่านมิให้ไหมโดยบรรดาศักดิ์ เพราะต่างคน ต่างน้อย มิรู้ถ้อย ความเสมอใจบ้าง” ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ มีการคุ้มครองสิทธิในคดีอาญาของผู้สูงอายุโดยประมวลกฎหมายตราสามดวง บทบัญญัติเกี่ยวกับหลักการยกเว้นโทษแก่เด็กและผู้สูงอายุรวมอยู่ด้วยกันในลักษณะเช่นเดียวกับกฎหมายลักษณะวิวาทในสมัยอยุธยา กล่าวคือ ยังคงกำหนดเหตุยกเว้นโทษให้แก่เด็ก 7 ปี และเฒ่าชรา 70 ปี โดยรับรองไว้ในพระอัยการลักษณะวิวาทคำตี บทที่ 10 ความว่า “มาตราหนึ่ง เด็กต่อเด็กวิวาทตีกัน ให้พ่อหรือแม่ห้ามปราม ถ้าพ่อหรือแม่เด็กฝ่ายข้างหนึ่งไปตีบุตรท่านฝ่ายข้างหนึ่งไซ้ให้ไหมผู้ตีนั้นโดยกรมศักดิ์ทวิศุน เหตุว่าเด็กมิรู้ผิดแลชอบ ถ้าเด็กตีกันมีบาทเจ็บไซ้ ให้พิเคราะห์ เด็กผู้ตีหรือผู้เจ็บนั้น ถ้าเท่ากันอย่าให้มีโทษแก่มันเลย เหตุเป็นเด็กด้วยกัน ถ้าเด็กผู้ตีผู้ใหญ่ไซ้ ให้ทำชวันเสียค่าน้ำมันให้แก่มันผู้น้อย อนึ่งเด็ก 7 เข้า ถ้า 70 เป็นคนหลงไหลไปตำหรือตีท่าน ๆ มิให้ปรับไหมมีโทษ แต่ให้นายบ้านเมืองช่วยว่ากล่าว ให้สมักสมาผู้เจ็บนั้น โดยควร” ดังนี้ ภายใต้ความคุ้มครองของกฎหมายโบราณของประเทศไทยทั้ง 2 ฉบับ จึงให้ความคุ้มครองแก่เด็กอายุไม่เกิน 7 ปีและแก่คนชราที่มีอายุตั้งแต่ 70 ปีขึ้นไปด้วยการยกเว้นโทษ แต่กระนั้นก็ยังคงจำกัดไว้เฉพาะแต่ในกรณีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการดูหมิ่น หรือทำร้ายร่างกายเท่านั้น โดยกฎหมายให้ถือว่าบุคคลผู้สูงอายุในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นเป็นผู้หย่อนความสามารถในการรู้ผิดชอบในลักษณะเช่นเดียวกับเด็กอายุไม่เกิน 7 ปี การบังคับใช้โทษทางอาญาจึงเป็นการไม่สมควร เนื่องจากบุคคลในช่วงอายุตั้งแต่ 70 ปีขึ้นไป มีฐานะเป็น “คนหลงไหล” คือ บุคคลที่กระทำการใด ๆ ไป โดยมีความรู้ผิดชอบที่ไม่สมบูรณ์ หรือก็คือความหย่อนความสามารถลงด้วยปัจจัยทางด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ ด้วยเหตุนี้ นโยบายของบ้านเมืองในยุคสมัยนั้น จึงรับรองให้เป็นการยกเว้นโทษแก่เด็กและผู้สูงอายุ และมุ่งเน้นให้คู่กรณีในคดีดังกล่าวได้เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทกันตามประเพณี อนึ่ง มีประเด็นค้นพบเพิ่มเติมจากการศึกษาเกี่ยวกับการยกเว้นโทษให้แก่เด็กและผู้สูงอายุ โดยอาศัยประมวลกฎหมายตราสามดวง กล่าวคือ บทบัญญัติเหตุยกเว้นโทษสำหรับผู้สูงอายุ ได้ถูกบัญญัติแยกออกเป็นเอกเทศจากบทบัญญัติเหตุยกเว้นโทษสำหรับบุคคลวิกลจริตตามพระอัยการลักษณะวิวาทคำตีกัน บทที่ 10 อย่างชัดเจน โดยคนวิกลจริตนั้นก็คือคนที่ไม่รู้ผิดชอบที่ถึงขนาดไม่มีความรู้สำนึกในการกระทำของตนเองไปเลยทีเดียว ฉะนั้น ด้วยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ดังกล่าวนี้ จึงสะท้อนให้เห็นว่า ความซรภาพและความวิกลจริตนั้น สามารถยกอ้างเป็นข้อต่อสู้ในทางอาญาที่มีหลักคิดหลักการแตกต่างและเป็นคนละเรื่องกัน แม้ว่าในปัจจุบันประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทย จะไม่ได้มีการกำหนดเหตุยกเว้นโทษหรือเหตุลดโทษไว้สำหรับผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะดังเช่นที่ปรากฏในอดีต แต่อย่างไรก็ดี ผู้สูงอายุก็ยังคงอาจยกข้อต่อสู้ที่อาศัยเหตุแห่งความชราของตนได้ หากความชราานั้น ส่งผลให้เข้าเงื่อนไขของการเป็นคนวิกลจริตตามมาตรา 65 หรือเหตุบรรเทาโทษตามมาตรา 78 แต่กระนั้น เหตุทั้งสองกรณีดังกล่าวนี้ ก็ไม่อาจนับว่าเป็นกรณีการยกเว้นโทษอันเนื่องมาจากความชราหรือสูงอายุ ดังที่เคยปรากฏในสมัยกฎหมายลักษณะวิวาทในสมัยอยุธยาหรือพระอัยการลักษณะวิวาทคำตี บทที่ 10 ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ได้โดยตรงและเสมอเหมือน นอกจากบทกฎหมายดังกล่าวนี้แล้ว ยังค้นพบข้อมูลจากการศึกษาอีกว่า ภายใต้ประมวลกฎหมายตราสามดวง ยังปรากฏกฎหมายที่มีการกล่าวถึงการนำเอาเหตุแห่งความสูงอายุมาพิจารณาในกระบวนการพิจารณาคดีอยู่ด้วย คือ พระอัยการลักษณะรับฟ้อง กฎหมายลักษณะนี้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้มีความสามารถและมีอำนาจฟ้องคดี เช่น คนวิกลจริตบ้าใบ้ คนตาบอด คนขอทาน คนสูงอายุหลงไหลแล้ว เด็กอ่อนอายุยังไม่รู้ความ มาฟ้องร้องเรื่องใด ผู้เป็นตุลาการต้องไต่สวนก่อนว่า คดีนี้มีมูลหรือไม่ จะรับฟ้องทันทีมิได้ หรือบุคคลภายนอกจะนำคดีที่มีโชคคดีของตน และคดีที่มีใช่เป็นคดีของบิดามารดาปู่ย่าตายาย ลูกป้าหน้าอาบุตรภรรยาพี่น้องของตนมาฟ้องเป็นคดีมิได้ ดังนี้ ในสมัยการบังคับใช้ประมวลกฎหมายตราสามดวง ผู้สูงอายุจึงเป็นผู้ที่กฎหมายเข้ามาพิจารณาถึงความรู้ผิดชอบ ความหลงไหล และสุขภาพอยู่อย่างเป็นประจำสำคัญ ทั้งนี้ก็ด้วยกฎหมายเล็งเห็นแล้วว่า ผู้สูงอายุนี้อาจจะเอาผิดอย่างเช่นคนหนุ่มสาวอย่างทั่วไปก็คงมิเหมาะสม และหากจะให้ผู้สูงอายุเข้ามาเป็นพยานหรือร้องฟ้องคดีด้วยตนเอง ก็คงไม่เหมาะสมอีกเช่นกัน จากเหตุปัจจัยด้านสุขภาพ ของผู้สูงอายุ

เช่นที่กล่าวนี้ จึงมีบทกฎหมายคุ้มครองและตัดสิทธิในคดีอาญาของผู้สูงอายุขึ้นในอดีตที่ผ่านมา จึงกล่าวสรุปได้ว่า จากเหตุผลในประเด็น “ความหลงใหล” และ “สุขภาพ” ของผู้สูงอายุที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายโบราณทั้งสองของประเทศไทย ที่นำไปสู่การยกเว้นโทษและรวมถึงการตัดสิทธิการเป็นพยานในคดีหรือสิทธิในฟ้องร้องคดีดังกล่าว จึงเป็นข้อพิสูจน์ยืนยันได้อีกส่วนหนึ่งว่า สภาวะความพร้อมทางด้านจิตใจและสามัญสำนึกภายใต้อำนาจบังคับของจิตใจอย่างเช่นวิญญูชน เป็นสาระสำคัญในการนำเอาตัวผู้สูงอายุนั้น เข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา หรือก็คือหากผู้สูงอายุนั้น ไม่อยู่ในสภาวะที่จะดำเนินการภายใต้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้แล้ว ก็ย่อมเป็นการไม่ยุติธรรมที่จะนำเอากระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น มาเป็นคุณเป็นโทษแก่ผู้สูงอายุนั้นเช่นกัน ซึ่งเหตุผลในส่วนนี้จะแสดงออกชัดยิ่งในกรณีที่ผู้กระทำความผิดนั้นเป็นผู้ที่มีความผิดปกติทางจิต หรือคนวิกลจริตเป็นสำคัญ

2.2 การคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุโดยกฎหมายจากเหตุปัจจัยด้านสุขภาพ

จากข้อมูลการศึกษาเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิการดำเนินคดีอาญากับผู้สูงอายุจากปัจจัยด้านสุขภาพ พบว่า ประเด็นของความไม่พร้อมทางสภาวะทางจิตหรือสามัญสำนึกของผู้กระทำความผิดนี้ ปรากฏว่าในหลักการอาญาสากล มีหลักการที่สำคัญในการคุ้มครองผู้กระทำความผิดที่คำนึงถึงปัจจัยด้านสุขภาพของผู้ถูกดำเนินคดีอาญาอยู่ด้วย นั่นคือการดำเนินคดีจะกระทำได้นั้นเมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลย มีความสามารถที่จะต่อสู้และป้องกันสิทธิในทางคดีของตนเอง ได้อย่างเต็มที่ กล่าวคือ ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องมีความเข้าใจในสภาพการดำเนินคดีของตนอย่างเช่นวิญญูชนทั่วไป และจะต้องสามารถที่จะกระทำการตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เพื่อประโยชน์ตนอีกด้วย ถึงแม้ว่าการบังคับใช้กฎหมายและการบังคับโทษต้องเป็นไปโดยเสมอภาค ที่จะต้องใช้บังคับแก่ทุกคนอย่างเสมอภาคในการกระทำอย่างเดียวกันก็ตาม แต่กระนั้นแล้วการรับผิดชอบต่อความผิด หรือการลงโทษจะกระทำได้นั้นเมื่อมีเจตนาและไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับใดด้วย ประกอบกับมีความรับผิดชอบทางกายภาพอย่างผู้ที่จะรับผิดชอบตามกฎหมายได้ คือ ต้องเป็นบุคคลปกติทั่วไป หรือมิใช่บุคคลที่กฎหมายยกเว้นโทษไว้โดยเฉพาะ เช่น ที่มีไข้แต่ไม่เกิน 10 ปี (ป.อ.มาตรา 73) หรือเด็กอายุเกิน 10 ปี แต่ยังไม่เกิน 15 ปี (ป.อ.มาตรา 74) หรือบุคคลวิกลจริต เป็นต้น โดยเฉพาะบุคคลวิกลจริตนั้นเป็นผู้ที่มีสภาพไม่สมประกอบทางด้านจิตใจและไม่ปกติดังเช่นบุคคลทั่วไป ดังนั้น ความบกพร่องทางจิตสติปัญญา หรือสภาวะทางจิตที่ไม่สมประกอบของผู้กระทำความผิด จึงถือเป็นเหตุยกพร่องของการกระทำความผิดอย่างหนึ่ง ที่ทางสากลให้การยอมรับและด้วยเหตุแห่งความบกพร่องทางสภาพจิตใจนี้เอง จึงไม่อาจนำเกณฑ์มาตรฐานการลงโทษอย่างเช่นบุคคลปกติทั่วไปมาใช้บังคับแก่บุคคลวิกลจริตได้ จากปัจจัยเช่นนี้จึงมีการสร้างวิธีการลดโทษหรือยกเว้นความโทษแก่บุคคลวิกลจริตโดยกฎหมายมารับ ดังที่ปรากฏในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 65 ของประเทศไทย นอกจากนี้ หลักในการดำเนินคดีอาญาที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ปรากฏข้อมูลจากการศึกษา ก็คือ บุคคลที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยจะต้องอยู่ในฐานะที่จะต่อสู้คดีได้อีกด้วย คือ ผู้ถูกกล่าวหาจะต้องมีสภาพร่างกายและจิตใจ อันอยู่ในวิสัยที่จะสามารถรับรู้และเข้าใจถึงกระบวนการพิจารณาคดีได้อย่างสมบูรณ์ หรือต้องมีความสามารถในการต่อสู้คดีได้อย่างเพียงพอ ซึ่งรวมไปถึงการแลกเปลี่ยนและให้ข้อมูลแก่ทนายความอย่างเช่นปกติชนทั่วไป ซึ่งความผิดปกติทางจิตนี้นับเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ความสามารถในการรับรู้และการตัดสินใจของผู้ต้องหา หรือจำเลยบิดเบือนไปจากที่ควรจะเป็น กล่าวคือ อาจเป็นการต่อสู้คดีที่ไม่ตรงกับเจตนาของผู้ต้องหาหรือจำเลยอย่างแท้จริง ซึ่งหากปล่อยให้มีการดำเนินคดี หรือพิจารณาคดีภายใต้ความบกพร่องของสภาวะทางสุขภาพดังกล่าวนี้ต่อไป ก็ย่อมจะขัดแย้งกับหลักการตรวจสอบค้นหาความจริง (Examination Principle) ในคดีอาญา ที่มุ่งตรวจสอบว่าความจริงที่เกิดขึ้นในคดีมีอยู่อย่างไร โดยการตรวจสอบค้นหาความจริงดังที่กล่าวนี้ จากการศึกษาพบว่ามีใช้การหาผู้กระทำความผิดแต่เป็นการพิสูจน์ให้เห็นว่าความจริงของข้อพิพาทที่เกิดขึ้นมีอยู่อย่างไร และแน่นอนว่าการได้มาซึ่งความจริงจนสิ้นสงสัยเช่นนี้ ย่อมจะต้องกระทำบนความสามารถในการให้การหรือการต่อสู้คดีอย่างผู้มีสติสัมปชัญญะที่พร้อมและอยู่ในวิสัยที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ด้วยเหตุนี้ หลักการทั่วไปในการดำเนินคดีอาญากับบุคคล จึงกำหนดว่าทุกขั้นตอนของการดำเนินคดีอาญา ถ้ามีเหตุสงสัยว่าผู้ต้องหา

หรือจำเลยไม่สามารถต่อสู้คดีได้เพราะมีความผิดปกติทางจิตก็ดี การดำเนินคดีในชั้นตอนนั้นจะต้องหยุดลงหรือเลื่อนออกไป และจะต้องพิจารณาในปัญหาผู้ต้องหาหรือจำเลยมีความสามารถในการต่อสู้คดีเพราะความผิดปกติทางจิตหรือไม่ ซึ่งถ้าผลการประเมินของแพทย์ปรากฏว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่สามารถต่อสู้คดีได้ เพราะความผิดปกติหรือความบกพร่องทางจิตแล้ว ก็จะต้องรอการดำเนินคดีไว้จนกว่าอาการป่วยทางจิตจะหายหรือทุเลาลง จนสามารถต่อสู้คดีได้จึงจะดำเนินคดีต่อไป ทั้งนี้ ได้ปรากฏข้อยืนยันในการให้ความสำคัญต่อหลักการนี้ จากตัวบทกฎหมายในประเทศสหรัฐอเมริกา คือ บทบัญญัติมาตรา 4241 แห่งประมวลกฎหมายสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1975 (United States Code 1975) อันเป็นหลักการเพื่อให้มีการพิจารณาลงไปถึงความพร้อมของสภาพจิตใจและร่างกายในการเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลของจำเลยไว้ ซึ่งกำหนดไว้ว่า จำเลยต้องมีสภาพจิตใจอยู่ในระดับที่สามารถจะเข้าใจถึงลักษณะและผลอันจะเกิดขึ้นของกระบวนการที่กระทำต่อตนและสามารถที่จะให้ความช่วยเหลือในการต่อสู้คดีได้ โดยปรากฏการปรับใช้บทกฎหมายดังกล่าวในคดี United States v. Graves ซึ่งมีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาวะทางร่างกายของจำเลยซึ่งเป็นผู้สูงอายุ กล่าวคือ ในคดีนี้จำเลยอายุ 61 ปี เป็นโรคหลอดเลือดสมอง (stroke) ส่งผลทำให้ความสามารถในการตอบคำถามในกระบวนการพิจารณาของจำเลยสูงอายุจึงมีความบกพร่อง ไม่อาจดำเนินกระบวนการพิจารณาไปได้อย่างปกติซึ่งจะส่งผลต่อการอำนวยความสะดวกแก่คดี ผู้พิพากษาจึงนำบทบัญญัติมาตรา 4241 แห่ง United States Code 1975 มาปรับใช้ในการพิจารณาคดีกับจำเลยสูงอายุในคดีดังกล่าว โดยถือว่าจำเลยสูงอายุมีสภาพจิตใจและสภาพร่างกายไม่อยู่ในที่จะถูกพิจารณาคดีด้วยกระบวนการทางศาลได้ ซึ่งตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยเอง ก็ได้ยอมรับและรับรองหลักการเกี่ยวกับความบกพร่องของจิตใจในการเข้าสู่การพิจารณาคดีไว้เช่นกัน แต่อยู่ในเงื่อนไขที่ผู้กระทำความผิดนั้นอยู่ในสภาวะวิกลจริตจนไม่สามารถต่อสู้คดีได้ โดยรับรองไว้ในมาตรา 14 ดังนั้น จากข้อพิสูจน์ที่ได้ค้นพบจากการศึกษาต่อการให้ความสำคัญในปัจจัยด้านสุขภาพของผู้สูงอายุกับการลงโทษหรือการใช้สิทธิอย่างใด ๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาข้างต้นนี้ จึงต้องยอมรับว่าการพิจารณาเรื่องปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุต่อการใช้สิทธิในกระบวนการยุติธรรมเพื่อให้เกิดความยุติธรรมอย่างแท้จริงนั้น เป็นเรื่องสำคัญที่ไม่อาจละเลยไปได้ ด้วยเหตุนี้ กระบวนการยุติธรรมทางอาญา จึงไม่อาจปฏิเสธถึงความจำเป็นและความชอบธรรมที่จะต้องดำเนินการออกแบบกระบวนการทางคดีอาญาที่คำนึงถึงสภาวะความพร้อม ทางร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุอยู่ด้วยเสมอ

2.3 การคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุในชั้นสอบสวนคดีและชั้นสั่งคดีโดยกฎหมาย

จากข้อสรุปภาพรวมที่ได้ค้นพบจากการศึกษาต่อการให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุโดยกฎหมาย จากเหตุปัจจัยด้านสุขภาพ ที่ได้ยอมรับว่าหากผู้สูงอายุอยู่ในสภาวะปัจจัยด้านสุขภาพที่ไม่พร้อมในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ก็ไม่สมควรนำผู้สูงอายุเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในช่วงเวลานั้น เพราะจะทำให้การอำนวยความสะดวกทางคดีไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ซึ่งปัจจัยด้านสุขภาพของผู้สูงอายุดังกล่าวนี้ ปรากฏเป็นบทกฎหมายในกฎหมายโบราณของประเทศไทย เช่น ประมวลกฎหมายตราสามดวง ที่ได้ยอมรับไปถึงระดับการเป็นเหตุยกเว้นโทษอันเนื่องมาจาก “ความหลงไหล” ของผู้กระทำผิดสูงอายุในคดีอาญา ซึ่งจากข้อมูลการศึกษาที่ค้นพบได้ปรากฏว่ามีการรับรองมาตรการทางกฎหมายในลักษณะความคุ้มครองสิทธิของผู้สูงอายุในกระบวนการยุติธรรมขึ้นด้วย ซึ่งปรากฏขึ้นทั้งในชั้นสอบสวนคดีโดยพนักงานสอบสวนและชั้นสั่งคดีโดยพนักงานอัยการ อันเป็นมาตรการทางของกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของผู้กระทำผิดผู้สูงอายุของประเทศญี่ปุ่นและประเทศสหรัฐอเมริกา แต่สำหรับกระบวนการคุ้มครองสิทธิของผู้กระทำผิดผู้สูงอายุโดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยอย่างเฉพาะนั้นไม่ปรากฏข้อมูลว่ามีการสร้างมาตรการโดยกฎหมายเพื่อรับรองสิทธิในการดำเนินคดีกับผู้สูงอายุไว้แต่อย่างใด กล่าวคือ กระบวนการยุติธรรมในชั้นสอบสวนคดีและชั้นสั่งคดีของผู้กระทำผิดผู้สูงอายุ จะดำเนินไปในลักษณะเช่นเดียวกับการสอบสวนและการสั่งคดีของผู้กระทำความผิดทั่ว ๆ ไปเท่านั้น เช่น พบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัว (มาตรา

7/1 (1) หรือผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความ หรือผู้ซึ่งจะเป็นทนายความ (มาตรา 83 วรรคสอง) หรือสิทธิของผู้ต้องหาเกี่ยวกับการมีทนายความในชั้นสอบสวน หรือให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ในชั้นสอบสวน (มาตรา 7/1 (2)) หรือคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต ก่อนเริ่มถามค่าให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้รัฐจัดหาทนายความให้ หรือคดีที่อัตราโทษจำคุกให้ถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและต้องการให้รัฐจัดหาทนายความให้ (มาตรา 134/1) หรือผู้ต้องหาที่มีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ (มาตรา 134/3) หรือในการถามค่าให้การผู้ต้องหาให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบก่อนว่าผู้ต้องหาที่มีสิทธิให้ทนายความ หรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ (มาตรา 134/4 (2)) เป็นต้น จากกระบวนการที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยรับรองเกี่ยวกับสิทธิในการดำเนินคดีอาญาของผู้ต้องหาหรือจำเลยเหล่านี้ พบว่าเป็นสิทธิบนมาตรฐานกลาง แต่ไม่ได้กำหนดสิทธิให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นสูงอายุไว้โดยเฉพาะ และในบริบทนี้เองจึงกลายเป็นความแตกต่างกับมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศอย่างชัดเจน ที่มีการสร้างกระบวนการในการดำเนินคดีอาญาไว้ให้แก่ผู้ต้องหาและจำเลยสูงอายุทั้งในชั้นจับกุมตัว ชั้นสอบสวนคดี ชั้นสั่งคดี และชั้นศาล

ในส่วนของมาตรการตามประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทยนั้น จากข้อมูลการศึกษา ปรากฏว่ามาตรการที่พอจะยอมรับว่าเป็นมาตรการทางกฎหมายอาญาที่สามารถนำมาใช้แก่ผู้กระทำความผิดสูงอายุอันเกี่ยวเนื่องกับสภาวะทางสุขภาพหรือทางสุขภาพจิตนั้น คงมีเพียงกรณีเหตุยกเว้นโทษ อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดด้วยความวิกลจริตและการกระทำความผิดด้วยความมึนเมา ตามที่รับรองไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 65 และมาตรา 66 เป็นบทกฎหมายสำคัญ ส่วนกรณีของการรับรองไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14 เกี่ยวกับการยุติทางคดีลงชั่วคราวอันเนื่องมาจากผู้กระทำความผิดเป็นผู้วิกลจริตจนไม่สามารถต่อสู้คดีได้นี้ โดยบริบทแล้ว ต้องถือว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาส่วนนี้ ก็มีใช้กระบวนการยุติธรรมที่สร้างขึ้นเพื่อผู้กระทำความผิดสูงอายุโดยตรงแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้ การสร้างมาตรการการดำเนินคดีอาญาขึ้นตั้งแต่ในชั้นสอบสวนคดีและรวมไปถึงชั้นสั่งคดีให้แก่ผู้กระทำความผิดสูงอายุ จึงนับเป็นข้อควรพัฒนาอีกประการหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยที่สมควรได้รับการแก้ไขปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมต่อไป

จากข้อมูลการศึกษาที่ปรากฏ จะเห็นได้ว่ามาตรการทางกฎหมายเพื่อการคุ้มครองสิทธิของผู้กระทำความผิดสูงอายุในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่น ได้ปรากฏมาตรการทางกฎหมายที่นำมาใช้ในการคุ้มครองสิทธิของผู้กระทำความผิดสูงอายุ ใน 3 ชั้น การดำเนินการ ได้แก่ ชั้นสอบสวนคดี ชั้นสั่งคดี และชั้นพิจารณาคดีโดยศาล ซึ่งผู้ศึกษามีความเห็นว่า สามารถนำมาตรการทางกฎหมายเพื่อการคุ้มครองสิทธิของผู้กระทำความผิดสูงอายุ มาปรับใช้เป็นแนวทางการพัฒนามาตรการทางกฎหมายในการดำเนินคดีอาญาผู้สูงอายุในชั้นสอบสวนคดีและในชั้นสั่งคดีได้

1) แนวทางการพัฒนาในชั้นสอบสวนคดี

สำหรับแนวทางการพัฒนามาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิผู้กระทำความผิดสูงอายุในชั้นสอบสวนคดี จากข้อมูลการศึกษาที่ได้ค้นพบ ผู้ศึกษาเห็นว่ามาตรการทางกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา จะมีความครอบคลุมและมีระบบการจัดการที่เป็นมาตรฐานอย่างมาก ซึ่งปรากฏมาตรการการคุ้มครองสิทธิของผู้กระทำความผิดสูงอายุตั้งแต่ชั้นจับกุมมาถึงชั้นสอบสวนคดี นอกจากนี้ ในประเทศญี่ปุ่น จากข้อมูลการศึกษา ยังปรากฏมาตรการที่กำหนดให้รัฐจะต้องแต่งตั้งทนายความให้แก่ผู้กระทำความผิดสูงอายุอยู่ด้วย แม้หลักการดังกล่าวนี้ของประเทศญี่ปุ่นจะกำหนดไว้ในชั้นพิจารณาคดีโดยศาลก็ตาม ซึ่งผู้ศึกษายังคงมีความเห็นเช่นเดียวกันว่าสามารถนำมาประยุกต์ปรับใช้เป็นหลักประกันสิทธิของผู้สูงอายุที่ถูกดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนคดีเช่นกัน มีรายละเอียด ดังนี้

(1) ในชั้นจับกุม ปรากฏมาตรการ คือ การอบรมให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรม และรวมถึงความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกระบวนการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุ เรียกว่า “aging process” เนื่องจากส่วนใหญ่แล้วในประเทศสหรัฐอเมริกาตัวของเจ้าหน้าที่ตำรวจ จะเป็นบุคคลแรกที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ต้องใช้ความรู้ทางจิตวิทยา (psychological) รวมถึงการช่วยเหลือในเบื้องต้น (first aid) ให้แก่ผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายที่เป็นผู้สูงอายุ ด้วยปัจจัยดังกล่าวนี้ ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจที่เข้าจับกุมผู้กระทำความผิดสูงอายุ จึงมีความรู้และทักษะทางด้านจิตวิทยาและทักษะด้านการให้ความช่วยเหลือในขั้นต้น

(2) ในชั้นสอบสวนคดี ปรากฏมาตรการ คือ หากเจ้าหน้าที่ตำรวจเห็นว่าผู้สูงอายุที่กระทำความผิดมีลักษณะตามเงื่อนไขตามที่กฎหมายกำหนดก็จะดำเนินตามข้อกำหนดนั้น ๆ เป็นการเฉพาะ เช่น การส่งตัวผู้ต้องหาสูงอายุที่สงสัยว่ามีปัญหาทางจิตไปยังศูนย์บำบัดทางจิต (Mental Health Center) แทนการส่งตัวไปคุมขัง หรือกรณีผู้ต้องหาสูงอายุที่ติดยาเสพติด ก็จะถูกส่งตัวไปยังกระบวนการของศาลยาเสพติด (Drug court) หรือหากปรากฏกรณีการกระทำความผิดที่เกี่ยวกับเงิน ก็จะทำให้ผู้กระทำความผิดชดใช้เงินคืนแทนการดำเนินคดี

จากกระบวนการในชั้นจับกุมข้างต้น ผู้ศึกษามีความเห็นว่าเป็นกระบวนการที่สร้างขึ้นเพื่อสนองตอบต่อผู้กระทำความผิดสูงอายุอย่างเหมาะสม โดยในชั้นจับกุมหากเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้เข้าทำการจับกุมมีความรู้ทางจิตวิทยา และมีความรู้เกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุในขั้นต้น ย่อมจะทำให้การใช้ทักษะความรู้เหล่านี้สามารถอำนวยความสะดวกจับกุมได้อย่างเกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ เมื่อการจับกุมเกิดขึ้นด้วยการใช้จิตวิทยาที่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดสูงอายุ ผู้กระทำความผิดสูงอายุก็น่าจะให้ความร่วมมือในการดำเนินคดีเพื่อการแสวงหาความจริงได้โดยง่าย อันเป็นการลดทอนโอกาสการใช้กำลังในการจับกุมตัวได้อยู่ด้วย และไม่นำมาซึ่งผลกระทบต่อจิตใจและร่างกาย หรือสร้างผลกระทบไปถึงปัญหาสุขภาพของผู้กระทำความผิดสูงอายุ เพราะการใช้มาตรการเพื่อการจับกุมตัวผู้กระทำความผิดสูงอายุนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจย่อมจะต้องระลึกและตระหนักว่า ผู้กระทำความผิดสูงอายุนั้น ก็คือมนุษย์ผู้หนึ่งที่จะต้องได้รับการเคารพและจะต้องปฏิบัติอย่างมีสิทธิมนุษยชนเช่นกัน ดังนั้น จึงควรนำเอามาตรการการเพิ่มทักษะความรู้เกี่ยวกับการใช้จิตวิทยาที่เหมาะสมและรวมถึงความรู้เกี่ยวกับการช่วยเหลือผู้สูงอายุในขั้นต้นของประเทศสหรัฐอเมริกา มาปรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นผู้จับกุมของประเทศไทย

ในส่วนของกระบวนการในชั้นสอบสวนคดี ผู้ศึกษามีความเห็นว่าเป็นมาตรการทางกฎหมายในชั้นสอบสวนคดีของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ถูกออกแบบขึ้นเพื่อลดทอนหรือหลีกเลี่ยงการนำตัวผู้กระทำความผิดสูงอายุมาดำเนินคดีโดยไม่มี ความจำเป็น เช่น มาตรการส่งตัวผู้กระทำความผิดสูงอายุที่สงสัยว่ามีปัญหาทางจิตไปยังศูนย์บำบัดทางจิต (Mental Health Center) แทนการส่งตัวไปคุมขัง หรือหากปรากฏกรณีการกระทำความผิดที่เกี่ยวกับเงิน ก็จะทำให้ผู้กระทำความผิดชดใช้เงินคืนแทนการดำเนินคดี เป็นต้น ซึ่งในบริบทของประเทศไทย ยังไม่ปรากฏการรับรองสิทธิของผู้กระทำความผิดสูงอายุนั้นในกรณีดังกล่าวเหล่านี้ไว้แต่อย่างใด ซึ่งหากมีการรับรองมาตรการดังกล่าวเหล่านี้ขึ้น ย่อมจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินคดีอาญาตามหลักสิทธิมนุษยชนในชั้นสอบสวนคดีได้อย่างมากยิ่งขึ้น โดยสามารถพิจารณาเป็นกรณีได้ ดังนี้

กรณีการนำตัวผู้กระทำความผิดสูงอายุส่งศูนย์บำบัดทางจิต กล่าวคือ เมื่อพนักงานสอบสวนพบเห็นว่าผู้กระทำความผิดสูงอายุนั้น มีสภาวะทางจิตใจหรือปรากฏความหลงใหลทางสติ พนักงานสอบสวนก็สามารถมีคำสั่งให้ส่งตัวผู้ต้องหาสูงอายุไปยังศูนย์บำบัดทางจิตก่อนได้ ซึ่งย่อมจะเกิดประโยชน์มากกว่าการนำตัวผู้สูงอายุรายนั้นมาฝากขังไว้ตามอำนาจของประมวลกฎหมายอาญา โดยเมื่อแพทย์มีความเห็นเป็นประการใดแล้ว จึงค่อยนำความเห็นดังกล่าวนั้นมาพิจารณาประกอบการดำเนินคดีกับผู้สูงอายุนั้นต่อไปได้โดยชอบ ซึ่งการดำเนินการภายใต้การคำนึงถึงสิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ของผู้กระทำความผิดสูงอายุ ย่อมหาได้เกิดความเสียหายต่อการดำเนินคดีในครั้งนั้นแต่อย่างใด

กรณีการยุติคดีจากกระทำความผิดที่เกี่ยวกับเงิน กล่าวคือ เมื่อปรากฏว่าการกระทำความผิดครั้งนั้นเป็นความเสียหายในทางตัวเงินโดยตรง เช่น ความผิดฐานฉ้อโกง ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341

ของประเทศไทย อันเป็นความผิดที่ยอมความได้ เป็นต้น เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานอัยการของประเทศสหรัฐอเมริกา มีอำนาจยุติคดีโดยการให้ฝ่ายผู้กระทำผิดสูงอายุได้ชดใช้เป็นจำนวนเงินเท่ากับความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ หรือก็คือ ชดใช้เงินคืนแทนการดำเนินคดี ก็จะทำให้ผู้กระทำผิดสูงอายุรายนั้นไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างปกติ โดยไม่จำเป็น อันจะทำให้เกิดการลดทอนปริมาณคดีอาญาไปด้วยในขณะเดียวกัน โดยฝ่ายผู้เสียหายเองก็ได้รับการชดใช้ เยียวยาความเสียหายอย่างเหมาะสมแก่การทำความผิดแล้วด้วย

อนึ่ง กรณีสิทธิการมีทนายความ ด้วยที่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (Code of Criminal Procedure) ของประเทศญี่ปุ่น มาตรา 37 ได้วางหลักเกี่ยวกับความสามารถในการต่อสู้คดีของจำเลยสูงอายุในคดีอาญา ไว้ นั่นคือ กรณีจำเลยไม่มีทนายความ หรือเมื่อจำเลยมีอายุมากกว่า 70 ปี หากจำเลยไม่สามารถไต่ถามหรือพูด หรือมีความน่าเชื่อว่าจำเลยวิกลจริต หรือมีความสามารถที่บกพร่องให้ศาลตั้งทนายความให้แก่จำเลยผู้สูงอายุ นั้นซึ่งมาตรการทางกฎหมายตามบทบัญญัติมาตรา 37 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศญี่ปุ่นนี้ ผู้ศึกษาเห็นว่าสามารถนำมาปรับใช้เป็นแนวทางการพัฒนาว่าด้วยสิทธิในการมีทนายความของผู้ต้องหาสูงอายุในชั้นสอบสวนคดีได้อยู่ด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถใช้สิทธิต่อสู้คดีได้เต็มที่อย่างแท้จริงตั้งแต่เริ่มคดี เพราะดังที่ได้วิเคราะห์ไว้แล้วว่า ข้อจำกัดเกี่ยวกับสิทธิในการต่อสู้คดีของผู้สูงอายุที่เกิดได้จากปัจจัยหลายเหตุ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของ ความหลงลืม สุขภาพ หรือความมั่นคงทางสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ เป็นต้น และด้วยปัจจัยเหล่านี้เองที่เป็นอุปสรรคต่อการใช้สิทธิต่อสู้คดีของผู้ต้องหาสูงอายุทั้งสิ้น ดังนั้น การนำเอาเรื่องของสิทธิการมีทนายความของผู้ต้องหาสูงอายุที่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37 ของประเทศญี่ปุ่นในชั้นพิจารณาคดีโดยศาลมาปรับใช้โดยอนุโลมในชั้นสอบสวนคดีจึงเป็นสิ่งที่ควรกระทำเป็นอย่างมาก ซึ่งกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นที่ได้รับรองสิทธิ โดยการให้ศาลแต่งตั้งทนายความให้แก่จำเลยผู้สูงอายุได้นั้น กฎหมายยังได้แสดงรายละเอียดเงื่อนไขประกอบ การพิจารณาไว้พร้อมแล้วด้วย ในสองข้อพิจารณา คือ 1) จำเลยผู้นั้นมีอายุมากกว่า 70 ปี 2) จำเลยไม่สามารถไต่ถามหรือพูด หรือมีความน่าเชื่อว่าจำเลยวิกลจริต หรือจำเลยมีความสามารถที่บกพร่อง ซึ่งเหตุผลทางกฎหมายในสองประการนี้ จะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกับข้อจำกัดในการใช้สิทธิต่อสู้คดีในชั้นสอบสวนคดีของผู้ต้องหาสูงอายุเป็นอย่างมาก ดังนั้น การนำมาตรการทั้งสามประการนี้ มาปรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการคุ้มครองสิทธิของผู้กระทำผิดสูงอายุใน คดีอาญาในชั้นสอบสวนคดี ย่อมจะเกิดประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยเป็นอย่างมาก

2) แนวทางการพัฒนาในชั้นสั่งคดี

สำหรับแนวทางการพัฒนามาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิผู้กระทำผิดสูงอายุในชั้นสั่งคดี หรือชั้นพนักงานอัยการ จากข้อมูลการศึกษาที่ได้ค้นพบ ผู้ศึกษาพบว่าทั้งกรณีของประเทศสหรัฐอเมริกาและทั้งกรณี ของประเทศญี่ปุ่น ได้นำเอามาตรการ “การชะลอการฟ้องคดี” มาปรับใช้กับกรณีการทำความผิดของผู้สูงอายุ อย่างเป็นทางการทั่วไป แต่มาตรการในการชะลอการฟ้องคดีของประเทศสหรัฐอเมริกานั้น ปรากฏระบบการพิจารณา ในการนำมาตรการการชะลอการฟ้องคดีมาใช้อย่างเป็นขั้นตอนชัดเจน กล่าวคือ สำหรับกรณีที่ผู้สูงอายุกระทำความผิด เกี่ยวกับทรัพย์ เช่น ลักทรัพย์ ยักยอกทรัพย์ ทำให้เสียทรัพย์ หรือรับของโจร เป็นต้น หรือความผิดเกี่ยวกับร่างกาย เช่น ทำร้ายร่างกายผู้อื่น เป็นต้น กรณีฐานความผิดดังกล่าวเหล่านี้ กฎหมายได้รับรองให้พนักงานอัยการสามารถนำมาตรการ การหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมอย่างทั่วไปมาใช้แก่ผู้กระทำผิดสูงอายุได้ โดยจะไม่นำตัวผู้สูงอายุเข้าสู่ การดำเนินคดีในระบบทั่วไป ซึ่งกระบวนการหันเหคดีที่กล่าวนี้ ก็คือ “การชะลอการฟ้องคดี” หรือเรียกว่า “Deferred Prosecution Program : DPP) หรือ “Suspended Prosecution” โดยประเทศสหรัฐอเมริกาจะถือว่าเป็น กระบวนการบริหารจัดการคดีของฝ่ายบริหารมิใช่ฝ่ายตุลาการโดยตรง นั่นคือ การเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดสูงอายุ สามารถเข้าทำ “สัญญาการรับโทษ” (Punishment Contract) กับพนักงานอัยการ โดยผู้กระทำความผิดต้องยินยอมรับโทษ ตามที่กำหนดไว้ในสัญญาเป็นสำคัญ ทั้งนี้ ผู้กระทำความผิดที่จะเข้าสู่กระบวนการชะลอการฟ้องคดีได้นั้น จะต้องเป็น

ผู้กระทำความผิดที่พนักงานอัยการพิจารณาแล้ว เข้าเงื่อนไขดังต่อไปนี้ด้วย ได้แก่ (1) มีความเป็นไปได้สูงที่จะได้รับการรอกการลงโทษโดยการคุมประพฤติ (2) มีความเป็นไปได้น้อยมากที่จะกระทำความผิดซ้ำอีก และ (3) จะต้องเป็นผู้ที่ไม่เคยมีประวัติเกี่ยวกับการกระทำความผิดมาก่อน จากกระบวนการในการนำมาตราการการชะลอการฟ้องคดีมาปรับใช้ในกรณีการกระทำผิดของผู้สูงอายุของประเทศสหรัฐอเมริกาดังกล่าว จะเห็นได้ว่า มีความชัดเจนและมีหลักการการพิจารณาที่แน่นอน ได้แก่ กรณีฐานความผิด จำกัดไว้ที่ความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงนัก เช่น ลักทรัพย์ ยักยอกทรัพย์ ทำให้เสียทรัพย์ หรือรับของโจร เป็นต้น หรือความผิดเกี่ยวกับร่างกาย เช่น ทำร้ายร่างกายผู้อื่น เป็นต้น ซึ่งฐานความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงเหล่านี้ จากข้อมูลการศึกษาเกี่ยวกับการกระทำความผิดของผู้สูงอายุในประเทศไทย ปรากฏว่ามีความสอดคล้องกับการนำมาตราการการชะลอการฟ้องคดีตามแบบอย่างของประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างมาก กล่าวคือ จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การกระทำความผิดของผู้ต้องขังสูงอายุในประเทศไทย” ศึกษาโดย “นที จิตสว่าง” ได้เปิดเผยข้อมูลการศึกษาว่าผู้ต้องขังสูงอายุบางส่วนถูกต้องโทษจำคุกด้วยการกระทำความผิดในคดีลักทรัพย์เนื่องจากผู้ต้องขังสูงอายุต้องหาเลี้ยงตนเอง โดยการเป็นลูกจ้างบุคคลอื่นจึงทำการลักทรัพย์นายจ้าง หรือในคดีเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ผู้ต้องขังสูงอายุชายจะทำผิดเพราะทะเลาะวิวาทกับเพื่อนบ้าน หรือกรรยาและลูกหลาน ในขณะที่ผู้ต้องขังสูงอายุหญิงจะทำผิดกับสามีเป็นสำคัญ จากข้อมูลการศึกษาดังกล่าวนี้ ยืนยันข้อเท็จจริงได้ว่า ฐานความผิดที่ผู้กระทำความผิดสูงอายุได้ก่อขึ้น จะมีความผิดในกลุ่มเกี่ยวกับทรัพย์และความผิดเกี่ยวกับร่างกายในลักษณะเช่นเดียวกับการกำหนดฐานความผิดที่จะนำมาสู่การนำมาตราการการชะลอการฟ้องคดีของประเทศสหรัฐอเมริกาได้อย่างสอดคล้องกัน ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีความเห็นว่า สามารถนำมาตราการการชะลอการฟ้องคดีกรณีที่กระทำความผิดของผู้สูงอายุเกิดขึ้นจากการลักทรัพย์ ยักยอกทรัพย์ ทำให้เสียทรัพย์ หรือรับของโจร เป็นต้น หรือความผิดเกี่ยวกับร่างกาย เช่น ทำร้ายร่างกายผู้อื่น เป็นต้น มาปรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตราการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิผู้กระทำความผิดสูงอายุในชั้นสั่งคดี หรือชั้นพนักงานอัยการได้อย่างเหมาะสม โดยรับรองมาตราการการชะลอการฟ้องคดีไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภายใต้เงื่อนไขการพิจารณาประกอบ คือ (1) มีความเป็นไปได้สูงที่จะได้รับการรอกการลงโทษโดยการคุมประพฤติ (2) มีความเป็นไปได้น้อยมากที่จะกระทำความผิดซ้ำอีก และ (3) จะต้องเป็นผู้ที่ไม่เคยมีประวัติเกี่ยวกับการกระทำความผิดมาก่อน หากนำมาตราการดังกล่าวนี้มาใช้บังคับแล้วก็จะทำให้พนักงานอัยการเกิดอำนาจในการเบี่ยงเบนคดีโดยไม่จำเป็นต้องนำตัวผู้กระทำความผิดสูงอายุเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีอาญาจากความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูง และนั่นก็ย่อมเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้กระทำความผิดสูงอายุในคดีอาญาได้อย่างเกิดผลเป็นรูปธรรมในชั้นสั่งคดีโดยพนักงานอัยการ อย่างไรก็ตาม ในชั้นต้นนี้ ผู้ศึกษามีความเห็นว่าให้มีการนำมาตราการการชะลอการฟ้องคดีแก่ผู้กระทำความผิดสูงอายุไว้เพียงฐานความผิดอันเกิดจากการลักทรัพย์ ตามมาตรา 334 การยักยอกทรัพย์ ตามมาตรา 352 การทำให้เสียทรัพย์ ตามมาตรา 358 การรับของโจร ตามมาตรา 357 การทำร้ายร่างกายผู้อื่น ตามมาตรา 295 แห่งประมวลกฎหมายอาญาเท่านั้น โดยฐานความผิดในกรณีอื่น ๆ ผู้ศึกษาเห็นว่า สมควรกำหนดขึ้นเป็นประเด็นการศึกษาโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

จากข้อมูลการศึกษาเกี่ยวกับมาตราการการคุ้มครองสิทธิให้แก่ผู้กระทำความผิดสูงอายุจากทั้งของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่น พบว่า มาตราการทางกฎหมายของทั้งสองประเทศได้ออกแบบกระบวนการที่เหมาะสมแก่ผู้กระทำความผิดสูงอายุไว้ทั้งสิ้น 3 ชั้นสำคัญ ได้แก่ ชั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจ ชั้นพนักงานอัยการ และชั้นศาล โดยในส่วนของชั้นพนักงานอัยการหรือชั้นสั่งคดี จะมีมาตราการการชะลอการฟ้องคดีที่กฎหมายของทั้งสองประเทศได้ยอมรับให้นำมาใช้แก่ผู้กระทำความผิดสูงอายุอย่างเหมือนกัน และในประเทศญี่ปุ่นก็ได้มีการรับรองสิทธิในการมีทนายความของจำเลยที่เป็นผู้สูงอายุไว้ด้วย ด้วยเหตุนี้ จึงกล่าวได้ว่ามาตราการการชะลอการฟ้องคดีและรวมถึงสิทธิในการมีทนายความของ

ผู้สูงอายุจึงเป็นมาตรการที่เหมาะสมเป็นอย่างมากในการนำมาใช้แก้ไขปัญหาการนำตัวผู้กระทำผิดสูงอายุ เข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีอย่างทั่วไปโดยไม่จำเป็นและไม่สอดคล้องกับสภาพทางจิตใจ หรือสภาพร่างกายของผู้สูงอายุ โดยรายละเอียดในการนำมาตราการชะลอการฟ้องคดีมาปรับใช้นั้น ผู้ศึกษาจะได้กล่าวถึงในข้อเสนอแนะจากการศึกษานี้ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะ

จากข้อมูลที่ได้ค้นพบจากการศึกษาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมกับการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำผิดสูงอายุในชั้นสอบสวนคดีและชั้นสั่งคดีที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่น ผู้ศึกษามีความเห็นว่า มาตรการทางกฎหมายที่ค้นพบสามารถนำมาเป็นแนวทางการพัฒนามาตรการในการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำผิดสูงอายุในชั้นสอบสวนคดีและชั้นสั่งคดี มีรายละเอียดทางข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

2.1 ข้อเสนอแนะในการศึกษาคั้งนี้

ด้วยที่หัวข้อการศึกษาในครั้งนี้กำหนดประเด็นการศึกษาไปที่การคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุในคดีอาญา ศึกษากรณีชั้นสอบสวนคดีและชั้นสั่งคดี เนื่องจากในปัจจุบันประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศ ยังไม่มีมาตรการทางกฎหมายที่กำหนดขึ้นเพื่อการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำผิดสูงอายุในชั้นสอบสวนคดีและชั้นสั่งคดี ดังนั้น ข้อเสนอแนะในการศึกษาคั้งนี้ ผู้ศึกษาจึงจะเสนอแนวทางการพัฒนาใน 2 ประเด็นด้วยกัน ได้แก่ ข้อเสนอแนะในชั้นสอบสวนคดีและข้อเสนอแนะในชั้นสั่งคดี ดังนี้

1) ข้อเสนอแนะในชั้นสอบสวนคดี

แนวทางการพัฒนามาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิผู้กระทำผิดสูงอายุในชั้นสอบสวนคดี จากข้อมูลการศึกษาที่ได้ค้นพบ ผู้ศึกษาเห็นว่ามาตรการทางกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา มีความครอบคลุมและมีระบบการจัดการที่เป็นมาตรฐานอย่างมากเกี่ยวกับมาตรการการคุ้มครองสิทธิของผู้กระทำผิดสูงอายุตั้งแต่ชั้นจับกุมมาถึงชั้นสอบสวนคดี ด้วยเหตุนี้ จึงสามารถนำเอาแนวทางเกี่ยวกับการมาตรการการดำเนินคดีอาญากับผู้สูงอายุในชั้นสอบสวนคดีของประเทศสหรัฐอเมริกามาเป็นต้นแบบทางมาตรการกฎหมาย โดยสามารถแยกประเด็นข้อเสนอแนะออกได้อีก 2 ชั้นย่อย ได้แก่ ในชั้นจับกุม และชั้นสอบสวนคดี

(1) ในชั้นจับกุม

ด้วยที่ในระบบงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจของประเทศสหรัฐอเมริกา จะจัดให้มีการอบรมให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรม และรวมถึงความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกระบวนการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุ เรียกว่า “aging process” เนื่องจากส่วนใหญ่แล้วในประเทศสหรัฐอเมริกาตัวของเจ้าหน้าที่ตำรวจ จะเป็นบุคคลแรกที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ต้องใช้ความรู้ทางจิตวิทยา (psychological) รวมถึงการช่วยเหลือในเบื้องต้น (first aid) ให้แก่ผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายที่เป็นผู้สูงอายุ ด้วยปัจจัยดังกล่าวนี้ ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจที่เข้าจับกุมผู้กระทำผิดสูงอายุ จึงมีความรู้และทักษะทางด้านจิตวิทยาและทักษะด้านการให้ความช่วยเหลือในขั้นต้นอย่างเหมาะสม ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะว่า ในระบบงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจของไทย ควรกำหนดไว้เป็นกฎหมายภายในให้เจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นจับกุม จะต้องผ่านการอบรมความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกระบวนการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุในชั้นจับกุมตัว เพื่อให้มีทักษะเกี่ยวกับการกู่ชีพและรวมถึงจิตวิทยาในการจับกุมผู้สูงอายุอย่างมีมาตรฐานตามแบบอย่างที่มีการปฏิบัติอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา

(2) ในชั้นสอบสวนคดี

จากข้อมูลที่ได้ค้นพบจากการศึกษา มาตรการทางกฎหมายในชั้นสอบสวนคดีของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ถูกออกแบบขึ้นเพื่อลดทอนหรือหลีกเลี่ยงการนำตัวผู้กระทำผิดสูงอายุมาดำเนินคดีโดยไม่มี ความจำเป็น ประกอบด้วยสองมาตรการสำคัญ ได้แก่ มาตรการนำส่งตัวผู้สูงอายุไปยังศูนย์บำบัดทางจิต มาตรการการยุติคดีให้แก่ผู้สูงอายุที่กระทำ

ความผิดที่เกี่ยวกับเงิน นอกจากนี้ในส่วนของประเทศญี่ปุ่น ปรากฏมาตรการสิทธิในการมีหนายความของจำเลยที่เป็นผู้สูงอายุในชั้นพิจารณาคดี ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ปรับใช้เป็นสิทธิในการมีหนายความของผู้ต้องหาที่เป็นผู้สูงอายุโดยอนุโลม โดยมาตรการเหล่านี้สามารถนำมาเป็นต้นแบบในการพัฒนามาตรการทางกฎหมายเพื่อการคุ้มครองสิทธิของผู้กระทำผิดสูงอายุในชั้นสอบสวนคดีและชั้นสั่งคดี มีประเด็นการเสนอแนะในทางรายละเอียด ดังนี้

ก) มาตรการการนำตัวผู้ต้องหาสูงอายุส่งศูนย์บำบัดทางจิต

ในประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อพนักงานสอบสวน (เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานอัยการ) พบเห็นว่าผู้กระทำผิดสูงอายุ มีสภาวะทางจิตใจหรือปรากฏความหลงใหลทางสติ พนักงานสอบสวนก็สามารถมีคำสั่งให้ส่งตัวไปยังศูนย์บำบัดทางจิตก่อนได้ โดยเมื่อแพทย์มีความเห็นเป็นประการใดแล้ว จึงค่อยนำความเห็นดังกล่าวนั้นมาพิจารณาประกอบการดำเนินคดีกับผู้สูงอายุต่อไปได้โดยชอบ ซึ่งการดำเนินการภายใต้การคำนึงถึงสิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ของผู้กระทำผิดสูงอายุ ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในหมวดว่าด้วยการสอบสวนคดี โดยเพิ่มเติมมาตรา 133 จัตวา ขึ้นเป็นการเฉพาะอีกมาตราหนึ่ง เพื่อให้มีมาตรการการนำตัวผู้ต้องหาสูงอายุส่งศูนย์บำบัดทางจิตเพื่อประเมินความพร้อมของสภาวะทางจิตก่อนการดำเนินคดีอาญากับผู้สูงอายุ กล่าวคือ ให้พนักงานสอบสวนทำการประเมินสภาวะทางจิตใจหรือความหลงใหลทางสติของผู้ต้องหาสูงอายุ หากพบว่าไม่มีความสามารถในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพออันเนื่องมาจากสภาวะทางจิตใจนั้น ให้พนักงานสอบสวนสามารถมีคำสั่งให้ส่งตัวผู้ต้องหาสูงอายุไปยังศูนย์บำบัดทางจิตก่อนได้ โดยเมื่อแพทย์มีความเห็นเป็นประการใดแล้ว จึงค่อยนำความเห็นดังกล่าวนั้น มาพิจารณาประกอบการดำเนินคดีกับผู้สูงอายุต่อไป

ข) กรณีการยุติคดีให้แก่ผู้สูงอายุที่กระทำความผิดที่เกี่ยวกับเงิน

ในประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อปรากฏว่าการกระทำความผิดครั้งนั้นเป็นความเสียหายในทางตัวเงินโดยตรง เช่น ความผิดฐานฉ้อโกง ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341 ของประเทศไทย อันเป็นความผิดอันยอมความได้ เป็นต้น กฎหมายได้ยอมให้อำนาจแก่พนักงานสอบสวน (เจ้าหน้าที่ตำรวจ/พนักงานอัยการ) ให้มีอำนาจยุติคดีโดยการให้ฝ่ายผู้กระทำผิดสูงอายุได้ชดใช้เป็นจำนวนเงินเท่ากับความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ หรือก็คือชดใช้เงินคืนแทนการดำเนินคดี อันจะทำให้ผู้ต้องหาสูงอายุรายนั้นไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างปกติโดยไม่จำเป็น โดยฝ่ายผู้เสียหายเองก็ได้รับการชดใช้เยียวยาความเสียหายอย่างเหมาะสมแก่การกระทำความผิดแล้วด้วย ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในหมวดว่าด้วยการสอบสวนคดี โดยเพิ่มเติมมาตรา 133 จัตวา ให้มีมาตรการการยุติคดีให้แก่ผู้สูงอายุที่กระทำความผิดที่เกี่ยวกับเงิน เช่น ความผิดฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341 ของประเทศไทย เป็นต้น ตามแบบอย่างของประเทศสหรัฐอเมริกา กล่าวคือ ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจยุติคดีโดยการให้ฝ่ายผู้ต้องหาสูงอายุได้ชดใช้เป็นจำนวนเงินเท่ากับความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ ในทำนองให้เป็นอำนาจริเริ่มโดยพนักงานสอบสวนเอง มิใช่ในลักษณะการยอมความจากฝ่ายผู้เสียหาย

ค) มาตรการสิทธิการมีหนายความของผู้ต้องหาสูงอายุ

ด้วยที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (Code of Criminal Procedure) ของประเทศญี่ปุ่น มาตรา 37 ได้วางหลักเกี่ยวกับความสามารถในการต่อสู้คดีของจำเลยสูงอายุในคดีอาญาไว้ นั่นคือ กรณีจำเลยไม่มีหนายความ หรือเมื่อจำเลยมีอายุมากกว่า 70 ปี หากจำเลยไม่สามารถได้ยินหรือพูด หรือมีความน่าเชื่อว่าจำเลยวิกลจริต หรือมีความสามารถที่บกพร่อง ให้ศาลตั้งหนายความให้แก่จำเลยผู้สูงอายุนั้น ซึ่งมาตรการทางกฎหมายตามบทบัญญัติมาตรา 37 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศญี่ปุ่นนี้ ผู้ศึกษาเห็นว่าสามารถนำมาปรับใช้เป็นแนวทางการพัฒนาว่าด้วยสิทธิในการมีหนายความของผู้ต้องหาสูงอายุในชั้นสอบสวนคดีได้อยู่ด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถใช้สิทธิต่อสู้คดีได้เต็มที่อย่างแท้จริงตั้งแต่เริ่ม ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในหมวดว่าด้วยการสอบสวนคดี โดยเพิ่มเติมมาตรา 133 จัตวา เพื่อรับรองสิทธิการมีหนายความ

ของผู้ต้องหาสูงอายุโดยเฉพาะ ตามแบบอย่างของประเทศญี่ปุ่น กล่าวคือ กรณีผู้ต้องหาสูงอายุไม่มีนายความ หรือเมื่อผู้ต้องหาสูงอายุที่มีอายุมากกว่า 70 ปี หากผู้ต้องหาสูงอายุไม่สามารถไต่สวนหรือพูด หรือมีความน่าเชื่อว่าจำเลย วิกลจริต หรือมีความสามารถที่บกพร่อง ให้พนักงานสอบสวนจัดหาทนายความให้แก่ผู้ต้องหาผู้สูงอายุ

2) ข้อเสนอแนะในชั้นสั่งคดี

สำหรับแนวทางการพัฒนามาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิผู้กระทำความผิดสูงอายุในชั้นสั่งคดี หรือชั้นพนักงานอัยการ จากข้อมูลการศึกษาที่ได้ค้นพบ ผู้ศึกษาพบว่าทั้งกรณีของประเทศสหรัฐอเมริกาและทั้งกรณีของประเทศญี่ปุ่น ได้นำเอามาตรการ “การชะลอการฟ้องคดี” มาปรับใช้กับกรณีการกระทำความผิดของผู้สูงอายุ อย่างเป็นทางการทั่วไป แต่มาตรการในการชะลอการฟ้องคดีของประเทศสหรัฐอเมริกานั้น ปรากฏระบบการพิจารณาในการ นำมาตรการการชะลอการฟ้องคดีมาใช้อย่างเป็นทางการเป็นขั้นตอนชัดเจน กล่าวคือ สำหรับกรณีที่ผู้สูงอายุกระทำความผิดเกี่ยวกับ ทรัพย์สิน เช่น ลักทรัพย์ ยักยอกทรัพย์ ทำให้เสียทรัพย์ หรือรับของโจร เป็นต้น หรือความผิดเกี่ยวกับร่างกาย เช่น ทำร้าย ร่างกายผู้อื่น เป็นต้น กรณีฐานความผิดดังกล่าวเหล่านี้ กฎหมายได้รับรองให้พนักงานอัยการสามารถนำมามาตรการการ ชะลอการฟ้องคดีออกจากระบวนการยุติธรรมอย่างทั่วไปมาใช้แก่ผู้กระทำความผิดสูงอายุได้ โดยจะไม่นำตัวผู้สูงอายุเข้าสู่ การดำเนินคดีในระบบทั่วไป โดยผู้กระทำความผิดที่จะเข้าสู่กระบวนการชะลอการฟ้องคดีได้นั้น จะต้องเป็นผู้กระทำความ ผิดที่พนักงานอัยการพิจารณาแล้วเข้าเงื่อนไขดังต่อไปนี้ด้วย ได้แก่ (1) มีความเป็นไปได้สูงที่จะได้รับการรอก การลงโทษโดยการคุมประพฤติ (2) มีความเป็นไปได้เล็กน้อยที่จะกระทำความผิดซ้ำอีก และ (3) จะต้องเป็นผู้ที่ไม่เคย มีประวัติเกี่ยวกับการกระทำความผิดมาก่อน ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีระบบขั้นตอนการพิจารณาอย่างโดดเด่น ผู้ศึกษาจึงมี ข้อเสนอแนะว่า ควรเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้มีมาตรา 143/1 เพื่อให้มีมาตรการชะลอ การฟ้องคดีให้แก่ผู้กระทำความผิดสูงอายุในชั้นสั่งคดีโดยพนักงานอัยการขึ้นเป็นการเฉพาะตามแบบอย่างของประเทศ สหรัฐอเมริกา กล่าวคือ สำหรับกรณีที่ผู้สูงอายุกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน เช่น ลักทรัพย์ ยักยอกทรัพย์ ทำให้เสีย ทรัพย์ หรือรับของโจร เป็นต้น หรือความผิดเกี่ยวกับร่างกาย เช่น ทำร้ายร่างกายผู้อื่น เป็นต้น ให้พนักงานอัยการสามารถ นำมาตรการการชะลอการฟ้องคดีมาใช้แก่ผู้กระทำความผิดสูงอายุได้แทนการสั่งฟ้องคดี โดยผู้กระทำความผิดที่จะเข้าสู่ กระบวนการชะลอการฟ้องคดีได้นั้น จะต้องเป็นผู้กระทำความผิดที่พนักงานอัยการพิจารณาแล้วเข้าเงื่อนไขดังต่อไปนี้ ด้วย ได้แก่ (1) มีความเป็นไปได้สูงที่จะได้รับการรอกการลงโทษโดยการคุมประพฤติ (2) มีความเป็นไปได้เล็กน้อย ที่จะกระทำความผิดซ้ำอีก และ (3) จะต้องเป็นผู้ที่ไม่เคยมีประวัติเกี่ยวกับการกระทำความผิดมาก่อน

2.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

ในประเด็นของข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป เป็นประเด็นสืบเนื่องจากที่ผู้ศึกษาได้เสนอแนะ ให้นำมาตรการการชะลอการฟ้องคดีมาใช้บังคับแก่การกระทำความผิดของผู้สูงอายุตามแบบอย่างของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมาตรการดังกล่าวนี้ ในเบื้องต้นให้นำมาใช้ในฐานความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน เช่น ลักทรัพย์ ยักยอกทรัพย์ ทำให้เสีย ทรัพย์ หรือรับของโจร เป็นต้น หรือความผิดเกี่ยวกับร่างกาย เช่น ทำร้ายร่างกายผู้อื่น เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษา จึงมีข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไปว่า ควรกำหนดขึ้นเป็นประเด็นการศึกษาโดยเฉพาะเกี่ยวกับการนำ มาตรการ ชะลอการฟ้องคดีมาใช้กับผู้กระทำความผิดสูงอายุ เพื่อศึกษาลงไปในรายละเอียดทางกฎหมายว่า มาตรการชะลอการฟ้องคดี กรณีเกิดจากการกระทำความผิดของผู้สูงอายุ ควรนำมาใช้แก่ความผิดฐานใดบ้างจึงจะเกิดความเหมาะสม โดยตั้งเป็นประเด็น การศึกษาในชื่อเรื่องว่า “มาตรการชะลอการฟ้องคดี ศึกษากรณี การกระทำความผิดของผู้สูงอายุ”

เอกสารอ้างอิง

1. หนังสือ ตำรา วารสาร

- กำธร กำประเสริฐ และ สุเมธ จานประดับ, (2543), ประวัติศาสตร์กฎหมายไทยและระบบกฎหมายหลัก, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เชวง ชูศิริ, (2564), หลักนิติธรรมกับการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีอาญา, เอกสารรายงานวิชาการส่วนบุคคล การอบรมหลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 9 วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ,สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ..
- จิตฐิตา อติธรรมพฤษ และ ธเนศ เกษศิลป์, (2564), แนวคิดและรูปแบบการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสูงอายุของราชทัณฑ์ไทย, วารสารสหศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหิดล ปีที่ 20 ฉบับที่ 2.
- ณรงค์ ใจหาญ, (2563), หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2, พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน..
- นันทิดา ศิริธนาคุณวงศ์, (2564), มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาหรือจำเลยในการดำเนินคดีอาญา: ศึกษากรณีผู้สูงอายุในกฎหมายสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น, วารสารบัณฑิตศึกษานิติศาสตร์ ปีที่ 14 ฉบับที่ 3 เดือนกรกฎาคม –กันยายน.
- น้ำแท้ มีบุญสร้าง, (2554), กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุทรไพศาล.
- พีระศักดิ์ พอจิต, (2559), หลักสิทธิมนุษยชน เรื่อง : สิทธิมนุษยชนในหลายมิติ. เอกสารวิชาการส่วนบุคคลหลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 4 วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ สถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา,สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ..
- สุนนทิพย์ จิตสว่าง และ นที จิตสว่าง, (2559), การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังสูงอายุในเรือนจำ, วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ปีที่ 24 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม..
- อนันต์ อนันตกุล, (2560), สังคมสูงวัยความท้าทายประเทศไทย, สำนักธรรมศาสตร์และการเมือง ราชบัณฑิตยสภา..
- Peter C. Kratcoski and Edelbacher Maximilian, (2016), Trends in the criminality and victimization of the elderly. 1 Federal Probation..

2. สื่ออิเล็กทรอนิกส์

- กรมราชทัณฑ์, สถิติอ้างอิงปริมาณผู้ต้องขัง ณ วันที่ 1 มกราคม 2566 ที่มา <http://www.correct.go.th> วันที่ 5 มกราคม 2566
- นที จิตสว่างและคณะ, การกระทำผิดของผู้ต้องขังหญิงสูงอายุของไทย, ที่มา <https://bit.ly/2ZVx3M6> สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2566.
- พิทักษ์ ศศิสุวรรณ, กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับผู้สูงอายุ, 2561 ที่มา <https://www.law.cmu.ac.th> วันที่ 5 มกราคม 2566
- พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 แหล่งที่มา <http://www.bangkok.go.th> วันที่ 18 มกราคม 2566